

Gábos András

A magyar jóléti rendszer jogi szabályozásának változása 1990–1995 között*

A tanulmány** célja, hogy átfogó képet adjon a magyar jóléti rendszer jogi szabályozásáról, a jóléti ellátásokat szabályozó törvények és rendeletek paragrafusainak feldolgozása révén. Az áttekintés három pillanatban ragadja meg a szabályozás állandóan változó folyamatát. Az első időpont a magyarországi politikai rendszerváltás tényét jelzi. A felmerülő időpontok közül a választás 1990. május 2-ára, a szabadon választott Országgyűlés alakuló ülésének napjára esett. A második időpont egy olyan eseményhez kapcsolódik, mely – úgy tűnik – fordulópontot jelent a jóléti rendszer történetében. 1995. március 12-én tárta nyilvánosság elé a magyar kormány a gazdasági stabilizációt szolgáló intézkedéscsomagját, az ún. „Bokros-csomagot”. A csomag több ponton kívánta megváltoztatni a jóléti rendszert, és ezt több jogszabályban (melyek közül a törvényeket az Országgyűlés május-június folyamán fogadta el) meg is tette. Az Alkotmánybíróság azonban – a hozzá érkező beadványokra válaszul – több határozatában hatályon kívül helyezte a rendelkezések túlnyomó részét. A testület határozataiban ugyanakkor nem vetette el a rendszer átalakítását, de a szerzett jogokra hivatkozva kifogásolta a rendelkezések meghozatala és azok hatályba lépésének időpontja közötti rövid időszakot. Ezért a harmadik időpont kijelölésében az elsődleges szempontot a tanulmány elkészülésének határideje jelentette, így esett a választás az 1995-ös év utolsó napjára. A jóléti rendszer átalakításának kísérlete azonban még nem ért véget, a jogi szabályozás változása folyamatosan történik. Ennek megfelelően a területet átfogó jogszabályok az információgyűjtés lezárását követően még változ(hat)tak.

A jóléti rendszer ellátásait a tanulmány az állampolgár vagy a család életében bekövetkező vagy várhatóan bekövetkező problémacsoportok egyikébe próbálja besorolni. A bizonytalan megfogalmazás azokat a dilemmákat jelzi, melyekkel az ellátások egy részénél szembe kellett nézmem, vagyis, hogy nem mindegyik elem

* A tanulmány eredetileg nyolc fejezetet tartalmaz, helyszűke miatt azonban az oktatásról szóló rész kimaradt. Az írás teljes szövege hozzáférhető a szerkesztőségben.

** A tanulmány a 265. számú OTKA kutatás része. A kutatás vezetője Kornai János, aki a tanulmány megírására felkért. A tanulmány szerkezetének kialakítása elsődlegesen Kornai János érdeme, akinek külön is köszönetet mondok a munkám folyamán nyújtott értékes segítségéért. Ugyancsak köszönettel tartozom Gál Róbertnek, Kovács Máriának, Tóth István Györgynek, Gács Endrének, Cseh Pálnak, Orosz Évának, Kőnig Évának és Homolya Krisztinának. A tanulmányban előforduló tévedésekért és pontatlanságokért a felelősség kizárólag engem terhel.

sorolható be egyértelműen egyik vagy másik fejezethez. A besorolást egyes esetekben maga a jogalkotó tette meg, más esetekben aszerint végeztem el, hogy melyik az az elsődleges probléma, melyre az ellátás választ próbál adni.

A fejezeteken belül a felmerülő problémá(k)ra a jogalkotó által adott válaszokat használtam csoportosítási elvként. A jogszabály szövegét az általam fontosnak gondolt paraméterek mentén rendszereztem. Ilyen paraméterek a jogosultság, az ellátások összege, időtartama és finanszírozásának módja, illetve az ettől eltérő szerkezetű jogszabályok sajátosságai. A társadalombiztosítási rendszer szerkezetét nagy vonalakban az 5. és 7. fejezet keretén belül ismertetem.

A tanulmány céljaként megfogalmazott átfogó kép teljességének vannak korlátai. Egyrészt a jóléti rendszerről nem kaphatunk teljes áttekintést pusztán jogi szabályozás alapján. Ez ugyanis nem ad képet az ellátások tényleges igénybevételéről, az ellátórendszer kiadásairól, a rendszer működésének hatékonyságáról, költségigényéről, de főképpen arra nem képes, hogy a megfogalmazott célokat szembesítse az eredményekkel. Ugyanakkor alkalmas arra, hogy információkat nyerjünk a rendszer tartalmáról és változásának trendjeiről.

Ha a jóléti rendszer ellátásait egy véges halmaz elemeinek tekintjük, akkor pontosan meg kell tudni határozni ezeket az elemeket. Annak, hogy a tanulmány ezt nem tudta megtenni – az emberi tényezőkön és az idő szorításán túl – elsősorban keresési korlátai voltak. A magyar jóléti rendszer jogi szabályozása – természetes módon – rendkívül szerteágazó és bonyolult. Gyakran különálló és különböző szintű jogszabályok rendelkeznek az egyes ellátásokról, illetve módosításukról. Különösen így volt ez az első időpontban, amikor is gyakorlatilag csak a társadalombiztosítási ellátásokat szabályozta átfogó törvény. 1991-ben született meg a munkanélküli ellátásokat tartalmazó egységes jogszabály, majd 1993-ban az Országgyűlés megalakította az úgynevezett „szociális törvényt”, mely megkísérelte átfogó módon szabályozni a rendszer egy tekintélyesebb szeletét.

Megnehezítette a keresést az a tény is, hogy a gyakori változások miatt nem lehetett mindig pontosan meghatározni az adott időpontban hatályos szabályozást, bár ebben komoly segítséget jelentett az Igazságügyminisztérium által 1993 szeptemberében összeállított számítógépes jogszabálynyilvántartó.* A legnagyobb problémát azonban kétségkívül az jelentette, hogy az említett halmaz elemeinek teljes listáját nem ismertem. A feladat nem pusztán egy elem tartalmának a leírása volt, hanem sok esetben magának az ismeretlen elemnek a megtalálása is.

A tanulmányban szereplő állítások, információk forrása a Magyar Közlönyök gyűjteménye, illetve a Hatályos Jogszabálygyűjtemény, melyek rendszerint minden könyvtárban megtalálhatók. A tanulmány végén található táblázat az egyes ellátásokat szabályozó törvények listáját tartalmazza, megjelölve a kihirdetés időpontját és a kihirdető közlöny számát. A rendeletek esetében ugyanezt nem tettem meg, mivel a jogszabályok száma tartalmazza kihirdetésük dátumát is, melynek alapján egyszerűen megtalálhatóak a forrásként megjelölt gyűjteményekben.

* Kartoték Jogszabálynyilvántartó, Igazságügyminisztérium Jogi Informatikai Ügyosztály.

1. Születés, anyaság, gyermeknevelés

A család életében a gyermek születése olyan eseményt jelent, mely az anya kérésének kiesésével és a háztartás kiadásainak ugrásszerű megnövekedésével jár. A jelentkező többletterhek viseléséhez az állam támogatást nyújt a terhesség és a gyermeknevelés időszakában is. Mindkét szakaszhoz kapcsolódnak munkajogi kedvezmények és pénzbeli ellátások, a gyermekneveléshez pedig intézményi ellátás is.

1.1 Várandósság, anyaság.

1.1.1 Munkajogi kedvezmények

A munkajogi kedvezményeket mindhárom időszakban a Munka Törvénykönyve szabályozza. A Munka Törvénykönyvét az első időpontban az 1967. évi II. törvény, a második és harmadik időpontban pedig az 1992. évi XXII. törvény tartalmazza.

1.1.1.1 Munkaköri kedvezmények a várandósság ideje alatt

1990. május 2.

a) A nőt terhességének negyedik hónapjától a gyermek hathónapos koráig egyáltalán nem, ezt követően egyéves koráig pedig csak beleegyezésével lehet túlmunkára igénybe venni. A nőt terhességének negyedik hónapjától a gyermek egyéves koráig egyáltalán nem lehet éjszakai munkára igénybe venni.¹

b) A nő munkaviszonya a várandósság ideje alatt nem szüntethető meg.²

c) A terhes nő vagy anya alkalmazását megtagadni nem lehet. Az alkalmazásnál egyenlő feltételek mellett a terhes vagy kisgyermekes nőt előnyben kell részesíteni.³

1995. március 12.

a) A nőt terhessége megállapításától a gyermek egyéves koráig:

– állapotának megfelelő munkakörbe kell – ideiglenesen – helyezni, vagy a meglévő munkakör feltételeit kell megfelelően változtatni; ilyen körülmények között munkabére nem lehet alacsonyabb előző bérénel (ha ez nem lehetséges, akkor a munkavégzés alól fel kell menteni munkabérének további folyósítása mellett);⁴

– éjszakai és túlmunkára igénybe venni nem lehet.⁵

b) A nő munkaviszonya a várandósság ideje alatt rendes felmondással nem szüntethető meg.⁶

c)

d) A nő terhességének negyedik hónapjától kezdődően – beleegyezése nélkül – nem kötelezhető más helységben végzendő munkára.⁷

e) A nőnek a szoptatás időtartamára munkaidő-kedvezmény jár.⁸

Erre az időszakra átlagkeresetre jogosult.⁹

1995. december 31.

a), b), c) változatlan.

d) A nő terhességének megállapításától kezdődően – beleegyezése nélkül – nem kötelezhető más helységben végzendő munkára.¹⁰

e) Az anyának a szoptatás időtartamára munkaidő-kedvezmény jár. Erre az időtartamra távolléti díjra jogosult.¹¹

1.1.1.2 Szülési szabadság

1990. május 2.

A szülési szabadság időtartama 24 hét, melyből négy hetet lehetőség szerint a

gyermek születése előtt kell kiadnia a munkáltatónak. A szabadság idejére terhességi-gyermekágyi segély jár.¹²

1995. március 12.
Változatlan.¹³

1995. december 31.
Változatlan.

1.1.2 Ellátások

1.1.2.1

1990. május 2.
Anyasági segély¹⁴

Jogosult: aki terhessége folyamán legalább négyszer terhességi orvosi vizsgálaton részt vett, és biztosított jogviszonya van.

Összege: egyszeri, fix. Jogsabály határozza meg.

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

1995. május 12.

Várandóssági pótlék

Jogosult: akit Magyarországon terhesgondozásba vettek.¹⁵

Összege: úgy kell megállapítani, hogy a gyermekek számánál eggyel nagyobb gyermekszám alapján számított, egy gyermekre eső családi pótlék összegével legyen azonos.¹⁶

Időtartama: a terhesség negyedik hónapjától kezdve a gyermek megszületéséig jár.¹⁷

Finanszírozás: a központi költségvetés a társadalombiztosításon keresztül.¹⁸

1995. december 31.
Változatlan.¹⁹

1.1.2.2 Terhességi gyermekágyi segély

1990. május 2.

Jogosult: akinek a szülést megelőző két évben legalább 180 napos biztosított jogviszonya volt.²⁰

Összege: a napi átlagkereset teljes összege, ha a jogosult a szülést megelőző két éven belül 270 napon át biztosított volt;

– a napi átlagkereset 65 százaléka, ha a jogosult a szülést megelőző két éven belül 180 napon át biztosított volt.²¹

A napi átlagkereset megállapításánál a táppénzre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.²²

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

1995. március 12.

Jogosultság: változatlan.

Összege: a napi átlagkereset teljes összege, ha a jogosult a szülést megelőző két éven belül 270 napon át biztosított volt;

– a napi átlagkereset 65 százaléka, ha a jogosult a szülést megelőző két éven belül 180 napon át biztosított volt.²³

A napi átlagkereset megállapításánál a táppénzre vonatkozó rendelkezéseket kell

figyelembe venni, ha a biztosított GYED, illetőleg GYES folyósítása alatt szül, vagy a szülést megelőző egy évben legalább 180 napig biztosított jogviszonya volt.²⁴

Ha ezek a feltételek nem állnak fenn, akkor a napi átlagkeresetet a szülést megelőző két éven belül, az utolsó 180 nap alatt elért kereset alapján kell kiszámítani. Ha ez alatt az időszak alatt nem volt 180 napi keresete, akkor a terhességi gyermekágyi segély napi összege a minimálbér kétszeresének harmincad része.²⁵

Finanszírozás: az Egészségbiztosítási Alap.

1995. december 31.

Változatlan.²⁶

1.2 A gyermeknevelés támogatása

1.2.1 Munkajogi kedvezmények

A terhesség időszakához hasonlóan a munkajogi kérdéseket itt is a Munka Törvénykönyve szabályozza.

1990. május 2.

a) A munkavállalót fizetés nélküli szabadság illeti meg a gyermek gondozása céljából annak hároméves, tartósan beteg vagy súlyosan fogyatékos gyermek esetében annak tízéves koráig.²⁷

b) A szülést követően hat hónapig, valamint a gyermek gondozása céljára igénybe vett fizetés nélküli szabadság ideje alatt a munkavállalót nem lehet rendes felmondással elküldeni a munkahelyéről.²⁸

c) A többgyermekes anyákat pótszabadság illeti meg.²⁹

1995. március 12.

a)³⁰ és b)³¹ változatlan.

c) A gyermekét nevelő munkavállalót a gyermekek számától függően pótszabadság illeti meg.³²

d) A nő, gyermekének hároméves koráig beleegyezése nélkül nem kötelezhető más helységben végzendő munkára.³³

1995. december 31.

a), c) és d) változatlan.

b) A szülést követően három hónapig, valamint a gyermek gondozása céljára igénybe vett fizetés nélküli szabadság ideje alatt a munkavállalót nem lehet rendes felmondással elküldeni a munkahelyéről.³⁴

1.2.2 Hozzájárulás a gyermeknevelés költségeihez

1.2.2.1 Családi pótlék

1990. május 2.

Jogosultság: állampolgári jog.³⁵

Családi pótlék az után jár, aki:

- tizenhat évesnél fiatalabb,
- tizenhat évesnél idősebb, de húsz évesnél fiatalabb, és alap- vagy középfokú oktatási intézmény nappali tagozatán tanul,
- tizenhat évesnél idősebb, de húsz évesnél fiatalabb, és a dolgozók általános vagy középiskolájában tanul,
- tartósan beteg, illetőleg testi vagy értelmi fogyatékos.³⁶

Összege: a gyermekek számától és a családtípustól függ. Fogyatékos gyermekek után növelt összegű családi pótlék jár. Fix, törvény szabályozza.³⁷

Finanszírozás: a központi költségvetés a társadalombiztosításon keresztül.

1995. március 12.

Változatlan.

1995. december 31.

Jogosult: az a magyar állampolgár, akinek családjában az egy főre jutó nettó havi jövedelem nem haladja meg a jogszabályban meghatározott mértéket.³⁸

Családi pótlék az után jár, aki:

- tizenhat évesnél fiatalabb,
- tizenhat évesnél idősebb, de húsz évesnél fiatalabb, és alap- vagy középfokú oktatási intézmény nappali tagozatán tanul,
- tizenhat évesnél idősebb, de húsz évesnél fiatalabb, és a dolgozók általános vagy középiskolájában tanul,
- tartósan beteg, illetőleg testi vagy értelmi fogyatékos.³⁹

Összege: fix, törvény szabályozza.⁴⁰

A gyermekek számától, a családtípustól és a család egy főre jutó havi jövedelmétől függ.⁴¹

A három és több gyermeket, valamint tartósan beteg, illetve testi vagy szellemi fogyatékos gyermeket nevelő családoknak és egyedülálló szülőknek jövedelmi helyzetüktől függetlenül jár.⁴²

Fogyatékos gyermekek után növelt összegű családi pótlék jár.

Finanszírozás: a központi költségvetés a társadalombiztosításon keresztül.

1.2.2.2 Gyermekgondozási ellátások

1990. május 2.

1.2.2.2.1 GYERMEKGONDOZÁSI DÍJ (GYED)

Jogosult: aki terhességi gyermekágyi segélyben részesült, és gyermekgondozás céljából fizetés nélküli szabadságot vesz igénybe. A gyermek kétéves koráig vehető igénybe.⁴³

Összege: 270 napos jogviszony megléte esetén az előző évi átlagkereset 75 százaléka, minimum 180 napos jogviszony esetén pedig annak 65 százaléka. A kiszámítás alapjául szolgáló átlagkereset nincs korlátozva.⁴⁴

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

1.2.2.2.2 GYERMEKGONDOZÁSI SEGÉLY (GYES)

Jogosult: aki gyedben részesült, vagy rendelkezik a gyedhez szükséges feltételekkel. A gyermek hároméves, tartósan beteg vagy súlyosan fogyatékos gyermek esetében annak tízéves koráig vehető igénybe.⁴⁵ A társadalombiztosítás vezetője méltányossági alapon a fenti követelmények hiányában is engedélyezheti az ellátás folyósítását.⁴⁶

Összege két részből áll:

- a gyermekek száma alapján differenciált segélyből, és
- egy jövedelempótlékból, mely adóköteles.

Fix összegű.⁴⁷

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

1995. március 12.

1.2.2.2.1 GYERMEKGONDOZÁSI DÍJ (GYED)

Jogosultság: változatlan.

Összege: kétévi folyamatos biztosítási idő esetén a terhességi gyermekágyi segély alapját képező átlagkereset 75 százaléka, egyébként 65 százaléka, de nem lehet kevesebb az öregségi nyugdíj legkisebb összegének harmincad részénél. Ha azonban a kereset napi átlaga ennél kevesebb, a gyed az átlagkereset alapján jár.⁴⁸

A napi átlagkereset figyelembe vehető maximális összege évi 2500 forint.⁴⁹

Finanszírozás: a központi költségvetés.

1.2.2.2.2 GYERMEKGONDOZÁSI SEGÉLY (GYES)

Jogosultság: változatlan.

Összege: változatlan.

Finanszírozás: a központi költségvetés.

1.2.2.2.3 GYERMEKNEVELÉSI TÁMOGATÁS (GYET)

Jogosult: akinek legkisebb gyermeke elmúlt három éves, de még nem töltötte be a nyolcadik életévét,

– akinek legalább 180 napos biztosított jogviszonya van,⁵⁰ és

– akinek családjában az egy főre jutó nettó havi jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíjminimum háromszorosát.⁵¹

Összege: egyenlő az öregségi nyugdíj legkisebb összegével.⁵² 6 százalékos nyugdíjjárulék terheli.⁵³

Finanszírozás: a lakóhely szerint illetékes jegyző állapítja meg, és a központi költségvetés finanszírozza.⁵⁴

1995. december 31.

Változatlan.⁵⁵

1.2.3 Az intézményi gyermeknevelés lehetőségei

1.2.3.1. Bölcsőde

1990. május 2.⁵⁶

Formái: egynapos és hatnapos.

Jogosultság: 20 hetes kortól a gyermek hároméves koráig. Hatnapos bölcsődébe az vehető fel, akinek egészsége, testi és szellemi fejlődése a család szociális helyzete vagy más körülmények miatt nem biztosítható.

Térítési díj: jogszabály rögzíti.

Fenntartása: a helyi tanács feladata, de más intézmények, vállalatok stb. is létesíthetnek.

1995. március 12.

Formái: napos és hetes.⁵⁷

Jogosultság: 20 hetes kortól a gyermek hároméves koráig. Hetes bölcsődébe az vehető fel, akinek egészsége, testi és szellemi fejlődése a család szociális helyzete vagy más körülmények miatt nem biztosítható.⁵⁸

Térítési díj: jogszabály rögzíti.

Fenntartása: a helyi önkormányzat feladata, de más intézmények is létesíthetnek.

1995. december 31.

Változatlan.

2. Munkanélküliség

A munkahely elvesztését követő helyzetben az állam két módon támogatja az egyént. Egyrészt gondoskodik kieső jövedelmének részleges pótlásáról (passzív foglalkoztatáspolitikai eszközök), másrészt segíti új munkahely megszerzésében (aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök). Az aktív eszközök egy része a munkavállaló munkaerőpiaci helyzetének javítására irányul, míg egy másik részük a munkaerőpiac kínálati oldalának bővítését célozza.

2.1 A jövedelem részleges pótlása (passzív foglalkoztatáspolitikai eszközök)

1990. május 2.

Az 52/1987 (X.15) MT rendelet a Foglalkoztatási Alap létrehozásáról megteremtette a munkanélküli ellátások finanszírozásának jogi kereteit. A rendelet értelmében az ellátásokat, függetlenül attól, hogy azok passzív vagy aktív eszközök, egy elkülönített állami pénzalapból finanszírozzák.

2.1.1 Munkanélküli segély

Jogosult: aki utolsó munkaviszonyának egy évnél nem régebbi megszűnése előtti három évben 18 hónap munkaviszonnal rendelkezik,

– akinek rendszeres havi jövedelme – ha van ilyen – nem éri el a mindenkori minimálbért, és

– aki számára a lakóhely szerint illetékes munkaerő-közvetítő nem tud megfelelő munkahelyet biztosítani.⁵⁹

Összege: a jogosult átlagkeresetének százalékában, a munkaviszony megszűnése módjának figyelembevételével kell megállapítani.⁶⁰

	180 napig	181. naptól
a) munkaviszony megszűnése esetén	70	60
b) felmondás a dolgozó részéről	65	55
c) a dolgozó kilépéstől	60	50

A segély összegének felső határa a mindenkori minimálbér háromszorosa.⁶¹

Három éven belül összesen 365 napra folyósítható.⁶²

Finanszírozás: a Foglalkoztatási Alapból a munkaerő-közvetítő folyósítja.⁶³

2.1.2 Átmeneti munkanélküli járadék

Jogosult:⁶⁴ aki korábban munkanélküli segélyben részesült, és a segély folyósításának megszűnése után nem tudott munkát találni, vagy

– aki a munkanélküli segély megszűnése után munkát talált, de munkaviszonyának újbóli megszűnése után nincsenek meg a munkanélküli segélyre való jogosultság feltételei.

Összege: a 181. naptól folyósított munkanélküli segély 75 százaléka.

Alsó határa a bruttó munkabér legkisebb összegének 80 százaléka, felső határa a bruttó munkabér legkisebb összegének kétszerese.⁶⁵

Legfeljebb 365 napig folyósítható.⁶⁶

Finanszírozás: a Foglalkoztatási Alapból a munkaerő-közvetítő folyósítja.⁶⁷

1995. március 12.

A második és harmadik időpontban már egységes jogszabály, az 1991. évi IV. törvény szabályozza a munkanélküli ellátások különböző formáit. A Foglalkoztatási Alap kettéválásával elkülönült a passzív és az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök finanszírozása. A Munkanélküliek Szolidaritási Alapja, melyet a befizetett munkavállalói (a bruttó kereset 1,5 százaléka) és munkaadói (a munkavállaló bruttó bérének 4,2 százaléka) járulékok alkotnak, a passzív eszközöket finanszírozza, míg a Foglalkoztatási Alapnak, mely a költségvetéstől és a privatizációs bevételekből kap pénzeszközöket, az aktív eszközök finanszírozása a feladata. A Szolidaritási Alapból fedezik a munkaügyi szervezetek fenntartásának és fejlesztésének költségeit is. A munkanélküli járadékot és a pályakezdők munkanélküli segélyét 6 százalékos nyugdíjjárulék terheli.⁶⁸ A két ellátás után a folyósító szerv 44 százalékos mértékű társadalombiztosítási járulékot köteles fizetni.⁶⁹

2.1.1 Munkanélküli járadék

Jogosult:⁷⁰ aki munkanélküli,

- járulékfizetési kötelezettségének eleget tett,
- a munkaügyi központ nyilvántartásában szerepel,
- öregségi, rokkantsági vagy baleseti rokkantsági nyugdíjra nem jogosult,⁷¹
- munkát akar vállalni, de az illetékes munkaügyi központ nem tud megfelelő munkahelyet felajánlani számára, és

– a munkaügyi központtal együttműködik.

Folyósításának időtartama:⁷² a munkanélkülivé válást megelőző négy évben elért járulékfizetési idő függvénye, mely minimálisan egy év. A folyósításnak két szakasza van.

Összege: a folyósítás első szakaszában a jogszabályban meghatározott járadék-alap 75, a második szakaszban annak 60 százaléka.⁷³ Alsó és felső határát jogszabály állapítja meg.⁷⁴

Finanszírozás: a munkaügyi központ folyósítja a Szolidaritási Alapból.

2.1.2 Munkanélküliek jövedelempótló támogatása

Jogosult:⁷⁵ aki munkanélküli járadékban részesült, és annak lejártá után más munkanélküli ellátásra nem jogosult,

- családjában az egy főre jutó havi jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori minimumának 80 százalékat,
- szerepel a munkaügyi központ nyilvántartásában, és együttműködik a munkaügyi központtal.

Összege és időtartama: összege megegyezik az öregségi nyugdíj mindenkori minimumának 80 százalékával. Ha a jogosult rendelkezik jövedelemmel, akkor a juttatás összege egyenlő lesz az öregségi nyugdíj mindenkori minimumának 80 százaléka és a jogosult jövedelme közötti különbséggel. Mindaddig folyósítható, míg a munkanélküliség és a rászorultság ténye fennáll.⁷⁶

Finanszírozás: a helyi önkormányzatok folyósítják felerészben saját forrásból, felerészben a központi költségvetés terhére.⁷⁷

2.1.3 Előnyugdij⁷⁸

Jogosult: akinek legfeljebb három év hiányzik a nyugdíjkorhatár betöltéséhez,
 – legalább 180 napja munkanélküli járadékban részesül, vagy 180 napon át abban részesült, és annak lejártát követő egy éven belül teljesül az első feltétel,
 – az öregségi nyugdíjhoz szükséges szolgálati idővel rendelkezik, és
 – a munkaügyi központ értékelése szerint munkahely megszerzésére nincs kilátása.

Összege: az öregségi nyugdíjra vonatkozó szabályok az irányadóak.

Finanszírozás: a nyugdíjkorhatár betöltéséig a Szolidaritási Alapból.

2.1.4 Pályakezdők munkanélküli segélye

Jogosult: aki diplomáját felső- vagy középfokú tanintézményben másfél évnél nem régebben szerezte,⁷⁹

– munkát szeretne vállalni, de a munkaügyi központ nem tud részére felajánlani,
 – a munkaügyi központnál több mint három hónapja jelentkezett, és azzal együttműködik.⁸⁰

Összege: a mindenkori minimálbér 75 százaléka. Összesen hat hónapig folyósítható.⁸¹

Finanszírozás: a munkaügyi központ folyósítja a Szolidaritási Alapból.

1995. december 31.

2.1.1 Munkanélküli járadék

Folyósításának időtartama: a munkanélkülivé válást megelőző négy évben elért járulékfizetési idő – minimálisan egy év – függvénye. A folyósításnak két szakasza van. Aki a munkanélküli járadék folyósításának időtartamát kimerítette, a juttatásra csak akkor lesz ismét jogosult, ha legalább 180 nap járulékfizetési idővel rendelkezik.⁸²

A jogosultak köre, az ellátás összege és a finanszírozás módja változatlan.

2.1.2 Munkanélküliek jövedelempótló támogatása

Folyósításának időtartama: 24 hónap. Amennyiben az igénybe vevő már részesült az ellátásban, a megelőző folyósítás időtartamát is figyelembe kell venni.⁸³

A jogosultak köre, az ellátás összege és a finanszírozás módja nem változott.

2.1.3 Nyugdij előtti munkanélküli segély⁸⁴

Jogosult: akinek legfeljebb három év hiányzik a nyugdíjkorhatár betöltéséhez,
 – legalább 180 napja munkanélküli járadékban részesül, vagy 180 napon át abban részesült, és annak lejártát követő egy éven belül teljesül az első feltétel,
 – az öregségi nyugdíjhoz szükséges szolgálati idővel rendelkezik, és
 – a munkaügyi központ értékelése szerint munkahely megszerzésére nincs kilátása.

Összege: az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80 százaléka.

Időtartama: az öregségi, rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíjra való jogosultság megszerzéséig.

Finanszírozás: a Szolidaritási Alap.

2.1.4 Pályakezdők munkanélküli segélye

Összege: az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80 százaléka. Összesen hat hónapig folyósítható.⁸⁵

A jogosultak köre és a finanszírozás módja: változatlan.

2.2 Új munkahelyek teremtésének, illetve megszerzésének elősegítése (aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök)

1990. május 2.

2.2.1 Átképzési támogatás

Jogosult: 1 a) aki munkanélküli,

b) akinek munkaviszonya egy éven belül várhatóan megszűnik,

c) aki közhasznú munkát végez.⁸⁶

2 Támogatható: a) akinek rendszeres foglalkoztatása átképzés nélkül nem biztosítható, vagy

b) akinek alacsony iskolai végzettsége van, illetve középiskoláit abbahagyta, és iskolai képzése nem biztosítható.⁸⁷

Formái:⁸⁸ átképzési támogatás, oktatási, utazási, szállás-, valamint étkezési költségtérítés.

Összege:⁸⁹ 1 a) az elsajátítandó szakmában elérhető országos átlagbér 75–90 százaléka.

– 1 b), c), 2 a) az átképzés miatt kieső időre jutó átlagkereset.

– 2 b) a mindenkori minimálbér 10 százaléka.

Finanszírozás: a Foglalkoztatási Alapból.

2.2.2 Közhasznú foglalkoztatás

Jogosultak:⁹⁰ azok a – jogszabály mellékletében felsorolt – szolgáltató szervezetek, melyek elhelyezkedni nem tudó munkavállalót a lakosság vagy a település általános szükségleteit kielégítő területen foglalkoztatnak.

Összege:⁹¹ a közhasznú foglalkoztatás költségeinek legfeljebb 70 százaléka lehet.

Finanszírozás: a Foglalkoztatási Alap.

2.2.3 Az újrakezdők, pályakezdők vállalkozói kölcsöne

Jogosult: aki felmondási idejét tölti, vagy

– aki kereső foglalkozást nem folytat, és számára a munkaerő-közvetítő egy hónapon belül nem tudott megfelelő munkahelyet találni, továbbá vállalja, hogy főfoglalkozásában vállalkozó lesz.⁹²

– Akinek munkaviszonya felszámolás vagy nagyarányú létszámleépítés miatt szűnt meg, a kölcsönt a felmondás időpontjától igényelheti, függetlenül attól, hogy a munkaerő-közvetítő tudott-e számára munkahelyet felajánlani, vagy nem.⁹³

Összege: személyenként maximum 400 000 Ft, egy vállalkozáshoz azonban legfeljebb 6 millió forint adható.⁹⁴ A lejárató idő legfeljebb 10 év. A vállalkozáshoz saját erő nem szükséges. A kamatot – melynek megfizetése alól a vállalkozó 4 évig mentesül – a folyósító pénzügyintézet állapítja meg.⁹⁵

Finanszírozás: a Foglalkoztatási Alap.

2.2.4 Munkahelyteremtő beruházások támogatása⁹⁶

Pályázati formában adható. A pályázatokat egy bizottság bírálja el, melynek tagjai az Országos Tervhivatal, a Pénzügyminisztérium, a Magyar Gazdasági Kamara, a Szakszervezetek Országos Tanácsa, az Állami Fejlesztési Intézet, valamint az Állami Bér- és Munkaügyi Hivatal egy-egy képviselője.

A támogatás lehet:

- visszatérítendő,
- vissza nem térítendő.

A Foglalkoztatási Alapból téríthető meg.⁹⁷

2.2.5 Foglalkoztatáspolitikai célú korengedményes nyugdíjazás

Jogosult: akinek munkáltatóját felszámolják, illetve akinek munkáltatója megszűnik, és akinek legfeljebb 5 év hiányzik a nyugdíjkorhatár eléréséhez, valamint férfi esetén 35, nő esetén 25 évi munkaviszonnyal rendelkezik, melyből az adott munkáltatónál legalább 5 évet töltött el.⁹⁸

Összegének megállapítása az öregségi nyugdíj szabályainak megfelelően történik.⁹⁹

A megállapított összeget:

- a munkáltató évente előre köteles befizetni a Foglalkoztatási Alapba, vagy
- a Foglalkoztatási Alap átvállalja.¹⁰⁰

Finanszírozás: a Foglalkoztatási Alap.¹⁰¹

2.2.6 Pályakezdő fiatalok gyakornoki foglalkoztatása

Kérheti: az a pályakezdő, aki oklevelét felsőfokú intézmény nappali tagozatán egy évnél nem régebben szerezte, kereső foglalkozást nem folytat, és a munkaerő-közvetítő 30 nap alatt nem talált számára megfelelő munkahelyet.¹⁰²

A munkaerő-közvetítő köteles gyakornoki foglalkoztatásra megfelelő munkahelyet felajánlani, vagy ha ilyen nincs, azonnal köteles pályázatot kiírni.¹⁰³

A pályakezdő és az általa kiválasztott munkáltató hat hónapra határozott idejű munkaszerződést köt.¹⁰⁴ A gyakornoki foglalkoztatás időtartama a 18 hónapot nem haladhatja meg.¹⁰⁵

Összege: a pályakezdő személyi alapbére.¹⁰⁶

Finanszírozás: a munkaerő-közvetítő folyósítja a Foglalkoztatási Alapból.

1995. március 12.

Az aktív eszközöket a foglalkoztatásról szóló 1991. évi IV. törvény szabályozza.

Az átképzési támogatást és a képzési támogatásként kapott keresetpótló juttatást 10 százalékos társadalombiztosítási járulék terheli.¹⁰⁷ A két ellátás után a folyósító szerv 44 százalékos mértékű társadalombiztosítási járulékot köteles fizetni.¹⁰⁸

2.2.1 Képzések elősegítése

Jogosult:¹⁰⁹ aki munkanélküli, vagy

- akinek munkaviszonya egy éven belül várhatóan megszűnik, vagy
- közhasznú munkavégzésen vesz részt, vagy
- 18 évesnél fiatalabb, munkanélküli és az általános iskolát három évnél nem régebben fejezte be vagy hagyta abba, illetve egy évnél nem korábban hagyta abba középiskolai tanulmányait, és

- rendszeres foglalkoztatása képzés nélkül nem biztosítható.

Összege: a folyósítás első szakaszában járó munkanélküli járadék 110 százaléka,

pályakezdő esetén a meghatározott munkanélküli segély 110 százaléka, tanköteles korú munkanélküli esetén pedig a mindenkori minimálbér 15 százaléka.¹¹⁰

Formája lehet:¹¹¹ keresetkiegészítés (munkaviszonyban álló esetén), vagy
– keresetpótló juttatás (munkanélküli esetén), vagy
– költségtérítés.

Finanszírozás:¹¹² a keresetpótló támogatás munkanélküli járadékkal megegyező részét a Szolidaritási Alapból, a fennmaradó 10 százalékot és a keresetkiegészítést a Foglalkoztatási Alapból.

2.2.2 Közhasznú munka támogatása

Jogosult:¹¹³ az a munkaadó, aki közhasznú munkára a munkaügyi központ által kiközvetített munkanélkülit alkalmaz.

Összege: erre a célra az alkalmazottak foglalkoztatása során felmerülő közvetlen költségek 70 százalékáig adható,¹¹⁴ legfeljebb egy évig.¹¹⁵

Finanszírozás: a Foglalkoztatási Alap.

2.2.3 Munkanélküliek vállalkozóvá válásának támogatása¹¹⁶

Jogosult: aki munkanélküli járadékban részesül, és a munkaügyi központ továbbra sem tud részére megfelelő munkahelyet felajánlani.

Formái: a) a vállalkozói tevékenységre vonatkozó hatósági igazolás felmutatásával a munkanélküli járadék összegének megfelelő támogatás folyósítása, legfeljebb további hat hónapig;

b) a vállalkozás alapításához igénybe vett szaktanácsadás költségeinek 50 százalékos megtérítése;

c) a vállalkozói tevékenység gyakorlásához szükséges képzési költség felének megtérítése;

d) hitel felvétele esetén a hitelfedezeti biztosítás költségeinek legfeljebb 50 százalékos megtérítése, legfeljebb egyéves időszakra.

Finanszírozás: a Foglalkoztatási Alap.

2.2.4 Foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatás¹¹⁷

Jogosult: az a munkáltató, aki legalább hat – pályakezdő esetén legalább három – hónapja munkanélküli személy tartós foglalkoztatását biztosítja, az előző hat hónapban hasonló munkakörben nem hajtott végre létszámleépítést, és kötelezi magát arra, hogy a következő három hónapban sem fog.

Összege: a kifizetendő munkabér 100 százaléka, vagy

– a kifizetendő munkabért terhelő járulékok teljes összege, vagy

– a fenti kettő együttes összegének legfeljebb 50 százaléka.

Finanszírozás: a Foglalkoztatási Alap.

2.2.5 Munkahelyteremtés támogatása

Adható:¹¹⁸ olyan programok megvalósításához, melyek segítik a munkaerőpiacról tartósan kiszorulóknak foglalkoztatását. A támogatás kérése és elbírálása pályázati formában történik.

Formái:¹¹⁹ vissza nem térítendő tőkejuttatás (csak a megváltozott munkaképességűeket foglalkoztatók kaphatják);

– visszatérítendő kamatmentes tőkejuttatás;

- kamatátvállalás;
- a hitelgarancia költségeinek átvállalása.

Finanszírozás: a Foglalkoztatási Alap.

2.2.6 Részmunkaidős foglalkoztatás támogatása¹²⁰

Formája: a munkavállaló személyi alapbére legfeljebb 50 százalékának megtérítése egy évre, amennyiben a munkaidősökkenés a teljes munkaidő legalább egy-harmadát eléri.

Finanszírozás: a Foglalkoztatási Alap.

2.2.7 Korengedményes nyugdíjazás¹²¹

Jogosult: akinek legfeljebb öt éve van hátra az öregségi nyugdíjkorhatár eléréséig.

Formája: a nyugdíjazásra a munkaadó és a munkavállaló között létrejövő megállapodás alapján kerülhet sor. A nyugdíjkorhatár eléréséig a korengedményes nyugdíj összegét a munkaadó fizeti be a nyugdíjbiztosítónak. Abban az esetben, ha a munkáltató jelentős létszámleépítést hajt végre, és az előző évi eredménye nullszaldós vagy negatív volt, a korengedményes nyugdíjhoz maximum 50 százalékos támogatást kérhet. A támogatás teljes összege kérhető, ha a munkaadó jogutód nélkül megszűnik vagy felszámolják.

Finanszírozás: a Foglalkoztatási Alap.

1995. december 31.

2.2.1 Képzések elősegítése. Változatlan.

2.2.2 Közhasznú munka támogatása. Változatlan.

2.2.3 Munkanélküliek vállalkozóvá válásának támogatása. Változatlan.

2.2.4 Foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatás¹²²

Jogosult: az a munkaadó, aki legalább hat – pályakezdő esetén legalább három – hónapja munkanélküli személy foglalkoztatását biztosítja a támogatás folyósítása időtartamának kétszeresére úgy, hogy hasonló munkakört az alkalmazást megelőző hat hónapban nem szüntetett meg, és kötelezettséget vállal, hogy arra a munkanélküli alkalmazása ideje alatt sem kerül sor.

Összege: a kifizetett bér 50–100 százaléka.

Időtartama: legfeljebb egy év.

Finanszírozás: a Foglalkoztatási Alap.

2.2.5 Munkahelyteremtés támogatása. Változatlan.

2.2.6 Részmunkaidős foglalkoztatás támogatása. Változatlan.

2.2.7 Korengedményes nyugdíjazás. Megszűnt.¹²³

3. Fogyasztás és lakás

Az árkiegészítések a politikai rendszerváltás előtt fontos és – mennyiségileg – jelentős részét képezték a jóléti ellátórendszernek. A rendszerváltást követően viszonylag gyorsan leépültek, de még jelenleg is léteznek, elsősorban a lakásépítés, illetve -vásárlás területén.

Az árkiegészítések két fontos csoportba oszthatók: fogyasztási cikkek és szolgáltatások árkiegészítése, melyet az értékesítő vagy a szolgáltató vehet igénybe, és annak a fogyasztói árban jelentkeznie kell, valamint lakáscélú támogatások, melyek – elsősorban pénzintézet útján – közvetlenül a fogyasztóhoz jutnak el.

3.1 Fogyasztási cikkek és szolgáltatások árkiegészítése

1990. május 2.

Árkiegészítést vehet igénybe az adóalany, ha a fogyasztói forgalom számára a következő termékeket értékesíti, illetve szolgáltatásokat nyújtja:

a) energiahordozók: szén, szénbrikett, háztartási kokszt, tüzelőanyag-pótló szerek, tűzifa, faapríték;

b) fogyasztási cikkek: fogyasztási tehéntej (a tartós tej kivételével), vaj, étkezési tehéntúró;

c) szolgáltatások: háztartási szilárd tüzelőanyagok szállítása Budapesten, kedvezményes vasúti személyszállítás, kedvezményes távolsági autóbussz közlekedés, helyi autóbussz közlekedés, kötöttpályás helyi személyszállítás, személyhajózás, lakossági távfűtés- és távmelegvíz-szolgáltatás, lakossági ivóvízszolgáltatás, lakossági csatornaszolgáltatás.¹²⁴

Az árkiegészítés alapja a termelői ár vagy a termék mennyisége, szolgáltatás esetében a tényleges díjbevétel vagy a szolgáltatás mennyisége. Az árkiegészítés mértékét jogszabály határozza meg.¹²⁵

1995. március 12.

Árkiegészítést igényelhet az, aki:

– hatósági áras különjáratú autóbussz szolgáltatást végez, és aki olyan

– koncesszióköteles, menetrend szerinti vasúti vagy közúti személyszállítást,

– belvízi személyszállítást, révközlekedést nyújt, amelyhez jogszabály utazási kedvezményt ad.¹²⁶

Az árkiegészítés alapja a díjbevétel.¹²⁷

1995. december 31.

Változatlan.

3.2 Lakáscélú támogatások

A lakáscélú támogatásokat a 106/1988 (XII.20.) MT rendelet szabályozza.

1990. május 2.

Lakáscélú támogatások igénybevételére jogosult:

– magyar állampolgár, ha magának, házastársának, kiskorú gyermekeinek és együtt költöző családtagjainak lakástulajdona, állandó használati joga vagy bérleti jogviszonya nincs, és

– méltányolható lakásigénye van.¹²⁸

A méltányolható lakásigényt – a lakás mérete és építési költsége (eladási ára) alapján – jogszabály határozza meg.¹²⁹

3.2.1 Szociálpolitikai kedvezmény

Csak új lakás építésére (vásárlására) vehető igénybe. Vissza nem térítendő támogatás.¹³⁰

Nyújtható:¹³¹ magánlakás építésére, újonnan épített vagy újjáépített lakás megvásárlására, állami tulajdonban levő, emeletráépítéssel, tetőtér-beépítéssel létesülő

lakás építésére, illetve olyan lakás megvásárlására, amelynek tulajdonosát nyugdíjasok házában helyezték el.

Összege: gyermekenként 50 000 Ft,

– második gyermek után 150 000 Ft,

– harmadik gyermek után 400 000 Ft,

– minden további gyermek után 100 000 Ft,

– a szerződés kötést követően született vagy örökbefogadott gyermek után 50 ezer Ft,¹³²

– minden más eltartott családtag után 30 000 Ft.¹³³

Fiatal házaspár esetében – két gyermekig – kölcsönként meg kell előlegezni. A megelőlegezés időtartama egy gyermek esetében 3, két gyermek esetében 6 év.¹³⁴

A támogatás összege az építési költség (eladási ár) 55 százalékát nem haladhatja meg.¹³⁵

Finanszírozás: a központi költségvetés pénzügyintézetén keresztül.¹³⁶

3.2.2 Hiteltörlesztési támogatás

Nyújtható:¹³⁷ lakóingatlan építéséhez (vásárlásához) igénybe vett hitel törlesztőrészeinek megfizetéséhez, a törlesztés első 15 évében.

Mértéke:¹³⁸ az első 5 évre a havi törlesztőrészlet 30 százaléka,

– a következő 10 évre a havi törlesztőrészlet 15 százaléka.

Finanszírozás: a központi költségvetés pénzügyintézetén keresztül.¹³⁹

3.2.2.1 Kiemelt törlesztési támogatás

Nyújtható:¹⁴⁰ lakóingatlan építéséhez (vásárlásához) igénybe vett hitel törlesztőrészeinek megfizetéséhez, a törlesztés első 15 évében. A kiemelt törlesztési támogatást ugyanaz a család csak egyszer veheti igénybe.

Mértéke: – a törlesztés első 10 évében

– egy gyermek esetében a havi törlesztőrészlet 40 százaléka,

– két gyermek esetében a havi törlesztőrészlet 70 százaléka,

– három gyermek esetében a havi törlesztőrészlet 80 százaléka,¹⁴¹

– a következő öt évben az első időszakra megállapított arány fele.¹⁴²

Összeghatárok: – egygyermekes családokra 300 000 Ft,

– kétgyermekes családokra 400 000 Ft,

– három- és többgyermekes családokra 500 000 Ft kölcsönösszegig lehet alkalmazni.¹⁴³

Finanszírozás: a központi költségvetés pénzügyintézetén keresztül.¹⁴⁴

3.2.2.2 Lakáscélú megtakarításra igénybe vehető törlesztési támogatás

Mértéke: az első 5 évben a havi törlesztőrészlet 70 százaléka, a második öt évben a 40 százaléka.¹⁴⁵

Finanszírozás: az állami költségvetés pénzügyintézetén keresztül.

3.2.3 Helyi támogatás

A helyi tanácsok nyújthatják kamatmentes kölcsön vagy vissza nem térítendő támogatás formájában.¹⁴⁶

Nyújtható:¹⁴⁷ a rászoruló családok részére lakótelek, új vagy használt lakás megvásárlásához, a meglévő bővítéséhez vagy felújításához, lakáscélú kölcsön törlesz-

törészleteinek megfizetéséhez, a lakás bérleti díjának megfizetéséhez vagy a lakás fenntartásával kapcsolatos költségek viseléséhez.

Feltételeit a helyi tanács rendeletben állapítja meg.¹⁴⁸

Finanszírozás: a központi költségvetés pénzintézetén keresztül.¹⁴⁹

3.2.4 Az első lakáshoz jutók külön támogatása

I. Fiatal házaspárt 150 ezer forint állami támogatás illet meg új lakás építéséhez vagy vásárlásához, ha előtte lakásuk vagy bérleti jogviszonyuk nem volt.¹⁵⁰

II. Olyan mozgássérült személy részére, aki munkaképességét 67 százalékban elvesztette, és állapotában javulás nem várható, műszakilag akadálymentes lakás kialakításának többletköltségeire állami támogatás nyújtható, melynek összege:

- 150 000 Ft, ha az építető vagy a vásárló mozgássérült,
- 100 000 Ft, ha az építető (vásárló) által eltartott hozzátartozó a mozgássérült.¹⁵¹

3.2.5 Munkáltatói támogatás

Munkáltatói támogatás lakásépítés vagy lakásvásárlás céljára vehető igénybe. Formája lehet kamatmentes kölcsön vagy vissza nem térítendő támogatás.¹⁵² Kölcsöntörlesztéshez csak vissza nem térítendő támogatás nyújtható.¹⁵³

1995. március 12.

Lakáscélú támogatások igénybevételére jogosult:

- magyar állampolgár, ha magának, házastársának, élettársának, kiskorú gyermekeinek és együtt élő családtagjainak lakástulajdona, állandó használati joga vagy bérleti jogviszonya nincs, és
- méltányolható lakásigénye van.¹⁵⁴

A méltányolható lakásigényt – a lakás mérete és építési költsége (eladási ára) alapján – jogszabály határozza meg.¹⁵⁵

3.2.1 Lakásépítési kedvezmény

Csak új lakás építésére (vásárlására) vehető igénybe. Vissza nem térítendő támogatás.¹⁵⁶

Nyújtható: magánlakás építésére, újonnan épített vagy újjáépített lakás megvásárlására, illetve olyan lakás megvásárlására, amelynek tulajdonosát nyugdíjasok házában helyezték el.¹⁵⁷

Összege:¹⁵⁸ gyermekenként 200 000 Ft,

- második és harmadik gyermek után 1 000 000 Ft,
- minden más eltartott családtag után 30 000 Ft.¹⁵⁹

Házaspár részére nyújtott kölcsön esetén a – szerződéskötetést követően született gyermek után járó – kedvezmény a még fennálló tartozás csökkentésére felhasználható.¹⁶⁰

A kedvezmény összege a lakás készültségi fokának megfelelően folyósítható, és a folyósítás csak akkor kezdhető meg, ha az építető a saját rész egyharmadát már felhasználta.¹⁶¹

- A kedvezmény összege az építési költség (eladási ár) 65 százalékát nem haladhatja meg.¹⁶²
- Aki után kedvezményt már elszámoltak, az után újabb lakás vásárlása vagy

építése esetén akkor kell a különbözet erejéig kedvezményt nyújtani, ha annak összege időközben emelkedett.¹⁶³

Finanszírozás: a központi költségvetés pénzügyintézetén keresztül.

3.2.2 Állami kamattámogatás

Nyújtható: pénzügyintézet révén, lakás építésére, vásárlására, fenntartására és egyéb építési munkákra felvett kölcsönök kamatainak viseléséhez, gyermekes családok vagy gyermeket vállaló fiatal házaspárok esetében 1,5 millió, minden más esetben 600 ezer Ft kölcsönösszegig.¹⁶⁴

Mértéke: az éves törlesztési időszak kezdetekor fennálló tőketartozás

- 4 százaléka az első öt évben,
- 3 százaléka a második öt évben, és
- 1 százaléka a harmadik öt évben.¹⁶⁵

Az állam a pénzügyintézettől felvett és behajthatatlanná vált kölcsön, valamint járulékaik 80 százalékát a pénzügyintézetnek megtéríti.¹⁶⁶

A lakáscélú megtakarítás után igénybe vehető kölcsön törlesztőrészeinek megfizetéséhez az állam támogatást nyújt. Ennek összege az első öt évben a havi törlesztőrészlet 70, a második öt évben pedig 40 százaléka, de az esedékes kamat összegét nem haladhatja meg.¹⁶⁷

Finanszírozás: a központi költségvetés pénzügyintézetén keresztül.

3.2.3 Helyi támogatás

A helyi önkormányzatok nyújthatják kamatmentes kölcsön vagy részben vagy egészben vissza nem térítendő támogatás formájában.¹⁶⁸

Nyújtható: a rászoruló családok részére lakótelek, új vagy használt lakás megvásárlásához, a meglévő bővítéséhez, felújításához, fenntartásához, lakáscélú kölcsön törlesztőrészeinek megfizetéséhez, a lakás bérleti díjának megfizetéséhez vagy a lakás fenntartásával kapcsolatos költségek viseléséhez.¹⁶⁹

Feltételeit a helyi önkormányzat rendeletben állapítja meg.¹⁷⁰

Finanszírozás: a központi költségvetés pénzügyintézetén keresztül.

3.2.4 Települési önkormányzatok támogatása

Nyújtható: meghatározott feltételek mellett, a települési önkormányzat tulajdonában álló lakás felújításához, korszerűsítéséhez, pénzügyintézeti kölcsön formájában.¹⁷¹

Mértéke: a Nemzeti Bank által a pénzügyintézeteknek nyújtott, egy évnél hosszabb lejáratú refinanszírozó kölcsönre megállapított mindenkori kamat 2 százalékkal növelt mértékének 70 százaléka.¹⁷²

Az állam a pénzügyintézettől felvett és behajthatatlanná vált kölcsön, valamint a tőke összegének legfeljebb felét elérő mértékig, járulékaik 80 százalékát a pénzügyintézetnek megtéríti.¹⁷³

Finanszírozás: az állami költségvetés pénzügyintézetén keresztül.

3.2.5 Az első lakáshoz jutók külön támogatása

I. Megszűnt.¹⁷⁴

II. Olyan mozgássérült személy részére, aki munkaképességét 67 százalékban elvesztette, és állapotában javulás nem várható, műszakilag akadálymentes lakás vásárlására vagy a meglévő műszakilag akadálymentes kialakításának többletköltségeire állami támogatás nyújtható, melynek összege.¹⁷⁵

- 250 000 Ft lakás vásárlására,
- 150 000 Ft, ha az építető vagy a vásárló mozgássérült,
- 100 000 Ft, ha az építető (vásárló) által eltartott hozzátartozó a mozgássérült.¹⁷⁶

1995. december 31.

Lakáscélú támogatások igénybevételére jogosult:

- magyar állampolgár, ha magának, házastársának, élettársának, kiskorú gyermekeinek és együtt költöző családtagjainak lakástulajdona, állandó használati joga vagy bérleti jogviszonya nincs, és
- méltányolható lakásigénye van.¹⁷⁷

A méltányolható lakásigényt – a lakás mérete és építési költsége (eladási ára) alapján – jogszabály határozza meg.¹⁷⁸ 1995. május 2-ától a méltányolható lakásigény mindkét összetevője csökkent.

Ugyanazon gyermek után lakáscélú támogatást csak egyszer lehet igénybe venni.

3.2.1 Lakásépítési kedvezmény

Változatlan.

3.2.2 Állami kamattámogatás

Nyújtható: pénzügyi intézmények révén, lakás építésére, vásárlására, fenntartására és egyéb építési munkákra felvett kölcsönök kamatainak viseléséhez, gyermekes családok vagy gyermeket vállaló fiatal házaspárok esetében 2,8 millió, minden más esetben 600 ezer Ft kölcsönösszegig.¹⁷⁹

Mértéke és a finanszírozás módja változatlan.

3.2.3 Helyi támogatás. Változatlan.

3.2.4 Települési önkormányzatok támogatása. Változatlan.

3.2.5 Első lakáshoz jutók külön támogatása. Változatlan.

4. Betegség, munkaképesség megváltozása

Talán az egészséggel kapcsolatos ellátások rendszere a legkiterjedtebb a tanulmány által megfogalmazott problémacsoportok közül. Ide sorolhatók az állami egészségbiztosítási rendszer egészségügyi szolgáltatásai, baleseti ellátásai, a táppénz, a politikai rendszerváltozás nyomán létrejövő nem-állami egészségbiztosító pénztárak szolgáltatásai, illetve az egészségkárosodás nyomán munkaképtelenné vált személyek keresetpótló és szociális jellegű juttatásai.

4.1 Az állami egészségbiztosítási rendszer ellátásai

Magyarországon 1992-ig az egészségügyi ellátás biztosítása a társadalombiztosítás feladata volt, melyen belül nem különült el a nyugdíj- és az egészségbiztosítás. A társadalombiztosítási ellátások finanszírozása 1988-ig az állami költségvetésből történt. Az 1988. évi XXI. törvény hozta létre az állami költségvetéstől elkülönülő Társadalombiztosítási Alapot, melynek ettől fogva saját költségvetése lett. Az 1992. évi LXXXIV. törvény nyomán elkülönült a két biztosítási alrendszer, és létrejött két külön alap (a Nyugdíjbiztosítási és az Egészségbiztosítási Alap) az

egészségügyi szolgáltatások, illetve a nyugdíjak és nyugdíjszerű ellátások finanszírozására. A törvény rendelkezett az addig egységes társadalombiztosítási járulék százalékos megoszlásának arányairól is a két alap között. 1993-ban új tulajdonosa lett a két társadalombiztosítási alrendszernek, a Nyugdíjbiztosítási Önkormányzat és az Egészségbiztosítási Önkormányzat mint korporatív testületek „személyében”.

4.1.1 Egészségügyi szolgáltatások

Az egészségügyi szolgáltatások körét mindhárom időpontban az 1975. évi II., a társadalombiztosításról szóló törvény szabályozza, csakúgy, mint a baleseti ellátásokat, illetve a rokkantsági nyugdíjat.

1990. május 2.

Intézmény: a társadalombiztosítás.

Tulajdonos: az állam.

Működtető: a Társadalombiztosítási Főigazgatóság.

A rendszer működésének elve: a járulékfizetés és a szolidaritás elve egy időben.

A rendszer finanszírozása.

– Az egészségügyi ellátásokat és a szolgáltató intézményeket a Társadalombiztosítási Alapból (elkülönített állami pénzalap) finanszírozzák.¹⁸⁰

A TB Alap kiadásait és működési költségeit a befizetett járulékokból fedezik. Az Alap hiányát a költségvetés finanszírozza.¹⁸¹

A társadalombiztosítási járuléknak két összetevője van:

– munkáltatói járulék, amelyet a munkaadó minden alkalmazottja után fizet, mértéke az alkalmazott bruttó bérének 43 százaléka, és

– munkavállalói járulék, amelyet az alkalmazott saját bruttó bére után fizet, mértéke ennek 10 százaléka.¹⁸²

Jogszabály nem rendelkezik a járulékok megoszlásáról a nyugdíjszerű ellátások és az egészségügyi ellátások között.

Az egészségügyi ellátások teljes köre ingyenes.

1995. március 12.

Intézmény: Egészségbiztosítási Önkormányzat.

Tulajdonos: az Egészségbiztosítási Önkormányzat, mely korporatív testület (tagjai a szakszervezetek lakosság által választott képviselői, a munkaadók reprezentánsai).

Működtető: az Egészségbiztosítási Főigazgatóság.

A rendszer működésének elve: a járulékfizetés és a szolidaritás elve egy időben.

A rendszer finanszírozása.

Az egészségügyi ellátásokat és a szolgáltató intézményeket az Egészségbiztosítási Alapból (EB Alap) finanszírozzák, mely a Nyugdíjbiztosítási Alappal együtt a központi állami költségvetés társadalombiztosítási alrendszerét képezi.¹⁸³ Az Alap költségvetését az Országgyűlés állapítja meg, és az Egészségbiztosítási Önkormányzat kezeli.¹⁸⁴ Az Egészségbiztosítási Alap kiadásait elsősorban járulékokból fedezik.

A járulék két részből tevődik össze:¹⁸⁵

– munkáltatói járulék, melyet a munkáltató fizet alkalmazottai után. Mértéke az alkalmazott bruttó bérének 44 százaléka. Ennek 44,32 százaléka (19,5 százalék) az EB Alapba folyik be.

– Munkavállalói járulék, melyet az alkalmazott saját bruttó bére után fizet.

Mértéke a bruttó bér 10 százaléka, melynek 40 százaléka (4 százalék) egészségbiztosítási járulék.

Az EB Alap éves költségvetésének hiányát az állam finanszírozza.¹⁸⁶

Az ellátások jogszabályban meghatározott körét a biztosított – részleges vagy teljes – térítés ellenében veheti igénybe. A biztosított által térítés nélkül igénybe vehető ellátások:¹⁸⁷

- a) a betegség megelőzését szolgáló ellátások körében
 - felnőttek részéről az életkornak és nemnek megfelelő rizikófaktorok által indukált betegségek megelőzésére és korai felismerésére szolgáló szűrővizsgálatok;
 - gyermekek részéről az életkornak megfelelő szűrővizsgálatok;
 - gyermekek részéről, életkor szerint differenciáltan, csoportos, illetve egyéni szűrővizsgálat fogorvosi ellátás keretében;
- b) betegség esetén az egészségügyi alapellátás keretében háziorvosi, gyermekorvosi és fogorvosi ellátás;
- c) betegség esetén járóbeteg szakellátás;
- d) kórházi (klinikai) ellátás keretén belül:
 - orvosi előírás szerint gyógykezelés és műtét;
 - ápolás;
 - gyógykezeléshez szükséges gyógyszerek, ideiglenes gyógyászati segédeszközök;
 - étkezés, beleértve az orvos által rendelt diétát is;
 - megfelelő helyen történő elhelyezés, orvosilag indokolt időtartam alatt;
- e) szülészeti ellátás keretében:
 - szülészeti ellátás;
 - terhességmegszakítás;
 - legfeljebb három alkalommal mesterséges megtermékenyítés;
- f) orvosi rehabilitáció keretén belül:
 - orvosi vizsgálat, kezelés és terápia;
 - szanatóriumi ellátás;
 - a d) pontban felsorolt ellátások, ha a rehabilitációra fekvőbeteg-ellátás keretében kerül sor;
 - szenvedélybetegségekkel kapcsolatos rehabilitáció;
- g) mentőszállítás keretében:
 - mentés;
 - külön jogszabályban foglaltak szerint betegszállítás.

A felsorolt ellátásokkal kapcsolatosan felmerülő utazási költségekhez a társadalombiztosítás támogatást nyújt.¹⁸⁸

A társadalombiztosítás a biztosítottnak, orvosilag indokolt esetben, a gyógyszerek és a gyógyászati segédeszközök árához támogatást nyújt.¹⁸⁹

A biztosított a fenti ellátásokat a társadalombiztosítással szerződésben álló szolgáltatónál veheti igénybe az alábbiak szerint:

- a háziorvosi és a házi gyermekorvosi alapellátást a biztosított által választott, területi ellátási kötelezettséggel rendelkező házi-, illetve gyermekorvosnál,
- a szakellátást – jogszabályban meghatározott esetek kivételével – az alapellátás orvosának beutalása alapján.¹⁹⁰

A biztosított által részleges térítési díj ellenében igénybe vehető ellátások:¹⁹¹

- krónikus megbetegedés esetében orvosi beutaló alapján szanatóriumi ellátás, ha a kezeléstől állapotjavulás nem várható, vagy nem szolgálja az állapot romlásának megelőzését;

- orvosi beutalóval igénybe vett vizsgálat és gyógykezelés, ha arra a szakmai beutalás rendjétől eltérő szakkonferencia alapján kerül sor;
- egészségügyi intézmény tartós ápolásra kijelölt részlege által nyújtott nem egészségügyi ellátás, ha arra nem orvosi indikáció alapján kerül sor;
- a TB által támogatott gyógyászati segédeszközöktől eltérő, orvosi ajánlás szerinti fogpótlás és fogszabályozó készülék.

A fizetendő térítési díj mértékét az intézmény vezetője állapítja meg a jogszabályban előírt feltételek figyelembevételével.¹⁹²

A biztosított által teljes térítés ellenében igénybe vehető ellátások:¹⁹³

- orvosi beutaló nélkül végzett vizsgálat, szakkonferencia, fekvőbeteg-ellátó intézmény és szanatórium igénybevétele,
- nem rekonstrukciós célú plasztikai sebészeti eljárás,
- orvosi indikáció nélküli, magas költségű fogpótlás,
- orvosi javaslathoz nem kötött gyógyfürdő-szolgáltatás,
- nem orvosi indikációra végzett meddővé tétel,
- negyedik és minden további alkalommal mesterséges megtermékenyítés,
- egy naptári éven belül, orvosi beutalóval igénybe vett, négy hetet meghaladó szanatóriumi ellátás.

A fizetendő térítési díj mértékét az intézmény vezetője állapítja meg a jogszabály által előírt feltételek figyelembevételével.¹⁹⁴

Ugyancsak térítési díj ellenében vehető igénybe:

- orvosszakértői vizsgálat és szakvélemény adása, kivéve ha jogszabály ingyenességet ír elő,
- orvosi és pszichológiai alkalmassági vizsgálat, a munkaköri alkalmassági vizsgálat kivételével,
- vérvétel alkoholvizsgálathoz,
- látlelet készítése,
- detoxikálás és kijózanító állomásra történő szállítás.¹⁹⁵

Jogosultság: a biztosított egészségügyi szolgáltatásra a biztosítás fennállása alatt és annak megszűnését követő 90 napon belül jogosult. A fenti időtartam alatt megkezdett szolgáltatások a jogosultság megszűnését követő 6. hónap végéig járnak.¹⁹⁶

Az egészségügyi ellátásokat szolgáltató intézmények finanszírozása (1993-tól teljesítményfinanszírozás).

1) A háziorvosi szolgálat finanszírozása

A háziorvosi szolgálat működtetője és az Egészségbiztosítási Alap kezelője között létrejött szerződés alapján történik.¹⁹⁷

A háziorvosi szolgálat működtetője: a települési önkormányzat, a háziorvosi szolgálatot működtető intézmény, a magánygyakorlatot folytató háziorvos (amennyiben az önkormányzattal szerződést kötött az alapellátás feladatainak átvállalására, vagy ha az EB Alap kezelőjével szerződést kötött), egészségügyi vállalkozás (a magánorvos esetében megszabott feltételekkel), üzemegészségügyi szolgálat fenntartója.¹⁹⁸

Az EB Alap kezelője a háziorvosi szolgálat működtetőjét pontszám által meghatározott díj révén finanszírozza. A pontszám alapjául az érvényes társadalombiztosítási igazolványok száma szolgál, korcsoportonkénti korrigálással.¹⁹⁹ Ehhez járul még egy, a szakképesítés alapján járó szorzó is. Külön díj jár az eseti ellátásokért.²⁰⁰

A működtető – az ellátottak életkora és az ellátási körzetek lélekszáma alapján – fix összegű díjra is jogosult. Ez a fix összegű díj növekedhet, amennyiben a háziorvosi rendelő önálló épületben működik, a körzet orvosa több településen is

ellátja feladatát, illetve ha a körzet lélekszáma rendkívül alacsony (az első hat hónapban jár az emelt összegű díj).

Egyéb alapellátási feladatok, melyekért a működtető finanszírozásban részesül: iskolaegészségügyi ellátás, védőnői szolgálat, ifjúsági és iskolaegészségügyi ellátás, fogorvosi ellátás, valamint az üzemegezségügyi szolgálat és szakrendelés.²⁰¹

2) Egészségügyi szakellátás, mely magában foglalja a járóbeteg²⁰² - és a fekvőbeteg-szakellátást.²⁰³

Egészségügyi intézmény egészségügyi szakellátási tevékenysége után akkor jogosult térítésre az EB Alapból, ha

- az adott ellátás nyújtására az EB Alappal szerződést kötött,
- az ellátás nyújtása a társadalombiztosítási törvény alapján történik,
- az ellátásra érvényes beutalóval kerül sor, kivéve a jogszabály által meghatározott és a sürgős eseteket,
- az intézmény eleget tesz adatszolgáltatási és nyilvántartási kötelezettségeinek.²⁰⁴

A finanszírozás ebben az esetben is pontszámok alapján történik.

3) Fekvőbeteg-szakellátás.

A finanszírozás az EB Alap kezelője és az intézmény között létrejött szerződés szerint történik, szintén pontszámok alapján.

1995. december 31.

Intézmény: változatlan.

Tulajdonos: változatlan.

Működtető: változatlan.

A rendszer működésének elve: változatlan.

A rendszer finanszírozása: változatlan.

A biztosított által térítés nélkül igénybe vehető ellátások: a), c), d), e), f), g) változatlan.

- b) betegség esetén az egészségügyi alapellátás keretében háziorvosi, gyermekorvosi ellátás, a fogorvosi ellátás keretén belül:

- fogmegtartó gyermekfogászat,
- 18 éven aluliak fogászati rendellenességeinek fogszabályozó kezelése, valamint 18 éves korig, illetőleg az öregségi nyugdíjkorhatártól a funkció helyreállítása,
- sürgősségi ellátás,
- sorkatonai szolgálatot teljesítők, valamint közgyógyellátottak fogorvosi alapellátása,
- stomato-onkológiai szűrés és ellátás.²⁰⁵

A biztosított által részleges térítési díj ellenében igénybe vehető ellátások:²⁰⁶

- szanatóriumi ellátás esetén:
- ha az orvosi beutaló alapján történik, de a rehabilitációra nem a jogszabály által meghatározott időtartamon belül kerül sor, azonban a kezeléstől a funkció teljes vagy részleges helyreállítása várható,
- orvosi beutaló alapján, jogszabály által meghatározott helyen történő szanatóriumi ellátás, amennyiben a kezelés funkcionális állapotjavulást eredményezhet,
- orvosi beutalóval igénybe vett vizsgálat és gyógykezelés, ha arra a szakmai beutalás rendjétől eltérő szakkonfílium alapján kerül sor;
- egészségügyi intézmény tartós ápolásra kijelölt részlege által nyújtott nem egészségügyi ellátás, ha arra nem orvosi indikáció alapján kerül sor;
- orvos által rendelt betegszállítás, részleges útiköltség-térítéssel.

A fizetendő térítési díj mértékét az intézmény vezetője állapítja meg a jogszabályban előírt feltételek figyelembevételével.²⁰⁷

A biztosított által teljes térítés ellenében igénybe vehető ellátások:²⁰⁸

– orvosi beutaló nélkül – az azonnali beavatkozást igénylő esetek kivételével – végzett vizsgálat, szakkonzílium, fekvőbeteg-ellátó intézmény és szanatórium igénybevétele,

- nem rekonstrukciós célú plasztikai sebészeti eljárás,
- jogszabály által²⁰⁹ meghatározottakon kívül valamennyi fogorvosi ellátás,
- orvosi javaslathoz nem kötött gyógyfürdő-szolgáltatás,
- nem orvosi indikációra végzett meddővé tétel,
- negyedik és minden további alkalommal mesterséges megtermékenyítés,
- orvosi javaslatra igénybe vett, de nem rehabilitációs célú szanatóriumi ellátás.

A fizetendő térítési díj mértékét az intézmény vezetője állapítja meg a jogszabályban előírt feltételek figyelembevételével.²¹⁰

Ugyancsak térítési díj ellenében vehető igénybe:

– orvosszakértői vizsgálat és szakvélemény adása, kivéve ha jogszabály ingyenességet ír elő,

- orvosi és pszichológiai alkalmassági vizsgálat,
- vérvétel alkoholvizsgálathoz,
- láttelep készítése,
- detoxikálás és kijózanító állomásra történő szállítás.²¹¹

Jogosultság: változatlan.

Az egészségügyi ellátásokat szolgáltató intézmények finanszírozását a 103/1995 (VIII.15.) Korm. sz. rendelet szabályozza.

4.1.2 Táppénz

1990. május 2.

Jogosult: aki a biztosítás időtartama alatt, illetve annak megszűnését követően, meghatározott feltételek mellett, 15 napon belül keresőképtelenné válik.²¹²

Keresőképtelen:

– aki betegsége miatt munkáját nem tudja ellátni;

– aki betegsége, illetőleg szülése miatt nem tudja munkáját ellátni, és nem jogosult terhességi gyermekágyi segélyre;

– az anya, ha kórházi ápolás alatt álló, egyévesnél fiatalabb gyermekét szoptatja;

– az anya vagy az egyedülálló apa, ha egyévesnél fiatalabb beteg gyermekét ápolja;

– az a szülő, aki egyévesnél idősebb, de tízévesnél fiatalabb gyermekét ápolja.²¹³

Időtartama: a keresőképtelenség ideje, de legfeljebb egy év (a kivételt jogszabály határozza meg).²¹⁴

Aki a keresőképtelenségét megelőzően nem volt egy évig folyamatosan biztosított, csak folyamatos biztosításának megfelelő ideig kaphat táppénzt. A biztosítás időtartamától függetlenül jár táppénz annak, aki

– 18 éves kora előtt válik keresőképtelenné, vagy

– az iskolai tanulmányainak befejezését követő 180 napon belül biztosítottá válik, és keresőképtelenségének bekövetkezéséig megszakítás nélkül biztosított.²¹⁵

– Ha valaki egy éven belül már részesült táppénzben, akkor annak időtartamát a folyósítás időtartamába be kell számítani.²¹⁶

Összege:²¹⁷ a keresőképtelenséget megelőzően elért kereset napi átlaga alapján kell megállapítani:

– a napi átlagkereset 65 százaléka, ha az illető 180 napnál rövidebb ideig volt biztosított,

– a napi átlagkereset 75 százaléka, ha 180 napnál hosszabb ideig volt biztosított.

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

1995. március 12.

Jogosult:²¹⁸ aki a biztosítás időtartama alatt vagy annak megszűnését követő első, második, harmadik napon keresőképtelenné válik.

Nem jogosult az, aki a 4 százalékos egészségbiztosítási járulék fizetésére nem kötelezett.

Időtartama: a keresőképtelenség ideje, de legfeljebb egy év.²¹⁹

Az, aki keresőképtelenségét közvetlenül megelőzően egy, a táppénzfolyósítás idejének meghosszabbítása esetén két évnél rövidebb ideig volt folyamatosan biztosított, táppénzt csak a folyamatos biztosításnak megfelelő időn át kaphat.

Biztosítása időtartamától függetlenül jár táppénz annak, aki

– 18 éves kora előtt válik keresőképtelenné, vagy

– iskolai tanulmányainak megszűnését követő 180 napon belül válik biztosítottá, és keresőképtelenségének bekövetkeztéig folyamatosan biztosított.

Aki a keresőképtelenségét megelőzően nem volt egy évig folyamatosan biztosított, csak folyamatos biztosításának megfelelő ideig kaphat táppénzt. A biztosítás időtartamától függetlenül jár táppénz annak, aki

– 18 éves kora előtt válik keresőképtelenné, vagy

– az iskolai tanulmányainak befejezését követő 180 napon belül biztosítottá válik, és keresőképtelenségének bekövetkezéséig megszakítás nélkül biztosított.²²⁰

Ha a biztosított a keresőképtelenség bekövetkezését megelőző egy éven belül már táppénzben részesült, ennek időtartamát a új táppénz folyósításának időtartamába be kell számítani.²²¹

Összege: a keresőképtelenséget megelőző egy évben elért kereset napi átlaga alapján kell megállapítani:

– a napi átlagkereset 65 százaléka, ha az illető 180 napnál rövidebb ideig volt biztosított,

– a napi átlagkereset 75 százaléka, ha 180 napnál hosszabb ideig volt biztosított.²²²

A napi átlagkereset figyelembe vehető maximális összege 2500 Ft.²²³

Finanszírozás: az Egészségbiztosítási Alap.

1995. december 31.

Jogosultság, időtartam és a finanszírozás módja változatlan.

Összege: folyamatos, kétévi biztosítási idő esetén a napi átlagkereset 70 százaléka;

– ennél rövidebb biztosítási idő esetén a napi átlagkereset 60 százaléka.²²⁴

4.1.3 Baleseti ellátások

Baleseti ellátás üzemi baleset vagy foglalkozási betegség esetén jár.²²⁵ A jogosultat egyszerre csak egy baleseti nyugellátás illeti meg. Ha többre jogosult, akkor ezek közül választhat.²²⁶

1990. május 2.

4.1.3.1 Saját jogú baleseti nyugellátások

4.1.3.1.1 BALESETI JÁRADÉK

Jogosult: akinek munkaképessége üzemi baleset következtében több mint 15 százalékkal csökkent, de baleseti rokkantsági nyugdíj nem illeti meg.²²⁷

Időtartama: két év, ha a munkaképesség csökkenése kisebb, mint 25 százalék;
– a munkaképesség-csökkenés időtartamára korlátozás nélkül jár, ha a munkaképesség csökkenése nagyobb, mint 25 százalék.²²⁸

Összege: a balesetet közvetlenül megelőző egy éven belül elért átlagkereset havi átlaga alapján kell megállapítani. A munkaképesség-csökkenés fokának függvénye.²²⁹

Ha a munkaképesség csökkenése 16–25 százalék között van, akkor a baleseti járadék összege a balesetet közvetlenül megelőző egy éven belül elért havi átlagkereset 8 százaléka,

- 26–35 százalék között 10 százaléka,
- 36–49 százalék között 15 százaléka,
- 50–66 százalék között 30 százaléka.²³⁰

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

4.1.3.1.2 BALESETI ROKKANTSÁGI NYUGDÍJ

Jogosult: aki munkaképességét túlnyomóan üzemi baleset következtében 67 százalékban elvesztette, és rendszeresen nem dolgozik, vagy keresete lényegesen kevesebb, mint a megrokkánás előtt volt.²³¹

Mértéke: a rokkantság fokától és a szolgálati idő tartamától függ:

- aki munkaképességét elvesztette, de nem teljesen munkaképtelen (III. rokkantsági csoport), annak a havi átlagkereset 60 százaléka;
- aki teljesen munkaképtelen, de mások gondozására nem szorul (II. rokkantsági csoport), annak a havi átlagkereset 65 százaléka;
- aki teljesen munkaképtelen, és mások gondozására szorul (I. rokkantsági csoport), annak a havi átlagkereset 70 százaléka.²³²

Összege a szolgálati idő minden egy éve után a havi átlagkereset 1 százalékaival emelkedik, azonban az átlagkeresetnél több nem lehet.²³³

A havi átlagkereset megállapításánál a baleseti járadéokra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.²³⁴

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

4.1.3.2 Baleseti táppénz

Jogosult: aki üzemi baleset következtében keresőképtelenné vált.²³⁵

Időtartam: mindaddig jár, amíg a sérült az üzemi baleset következtében keresőképtelen.²³⁶

Összege: a táppénzre vonatkozó rendelkezések érvényesek.²³⁷

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

1995. március 12.

4.1.3.1 Saját jogú baleseti nyugellátások

A jogosultság, az időtartam és az összeg változatlan.

Finanszírozás: a nyugdíjkorhatár betöltéséig az Egészségbiztosítási Alap, azt követően a Nyugdíjbiztosítási Alap.

4.1.3.2 Baleseti táppénz

Jogosultság: aki üzemi baleset következtében keresőképtelenné vált.²³⁸ Nem jogosult az ellátásra, aki ugyanazon üzemi balesetből kifolyólag baleseti rokkantsági nyugdíjban részesül.²³⁹

Időtartam: változatlan.

Összege: napi összege megegyezik a táppénz alapját képező napi átlagkereset összegével.²⁴⁰

Finanszírozás: az Egészségbiztosítási Alap.

4.1.3.3 Baleseti egészségügyi szolgáltatás

Baleseti egészségügyi ellátás keretében a balesettel összefüggésben igénybe vett gyógyszer, gyógyászati segédeszköz, fogszabályozó, valamint gyógyfürdő ellátás árához és az utazási költségekhez 100 százalékos társadalombiztosítási támogatás jár.²⁴¹

1995. december 31.

4.1.3.1 Saját jogú baleseti nyugellátások. Változatlan.

4.1.3.2 Baleseti táppénz

A jogosultság, az ellátás összege és a finanszírozás módja változatlan.

Időtartama: a keresőképtelenség időtartama, de legfeljebb egy év.²⁴²

4.1.3.3 Baleseti egészségügyi szolgáltatás. Változatlan.

4.2. Nem állami (nonprofit) egészségbiztosítási rendszer Magyarországon 1994-ig nem működhetett sem egészségügyi, sem szociális területen. Az 1993. évi XCVI. törvény (december 6.) teremtette meg a jogi alapjait az önkéntes egészségbiztosítási pénztárak létrehozásának.

1995. március 12.

Az intézmény elnevezése: egészségpénztár.

Tulajdonos: a közgyűlés, melynek tagjai a pénztártagok.

Pénztártag csak természetes személy lehet.²⁴³ A pénztár alapításához legalább 15 személy részvétele szükséges.²⁴⁴

Írányító: a közgyűlés által a tagjai közül megválasztott igazgatótanács.²⁴⁵

A működés elvei:

– kölcsönösség: a pénztártagok közösen teremtik meg a szolgáltatások fedezetét, a pénztárak szolgáltatásaira jogosultakat az igénybevétel szempontjából azonos jogok illetik meg;

– önkéntesség;

– függetlenség;

– szolidaritás: a pénztártagok egységes elvek alapján megállapított tagdíjat fizetnek, mely a nem kárányos tehermegosztás alapján független az egyéni kockázat mértékétől;

– társulási elv;

– nonprofit elv: a gazdálkodás eredményét csak az alaptevékenység érdekében használhatja fel.²⁴⁶

Finanszírozás.

A pénztár a szolgáltatásait rendszeres tagdíjbefizetésekkel és egyéb bevételekből a közgyűlés által elfogadott pénzügyi terv alapján szervezi és finanszírozza.²⁴⁷ A tagdíjat fizetheti a munkáltató, a munkavállaló vagy mindkettő.

A munkavállalói tagdíj lehet egységes vagy jövedelemarányos.²⁴⁸

A munkáltatói hozzájárulás minden alkalmazottra nézve azonos mértékű, azonos összegű vagy az alkalmazott keresetének azonos százaléka.²⁴⁹

A pénztár tagjai részére egyéni számlát vezet.²⁵⁰

A pénztár az alapszabályban meghatározott módon gazdálkodási tevékenységet folytathat.²⁵¹

A pénztár tartozásaiért vagyonával felel.²⁵²

Szolgáltatások: közösségi és egyéni egészségvédelmi programok szervezése és finanszírozása,

– az alapellátáson felüli egészségügyi szolgáltatások szervezése és finanszírozása,
– az egészségügyi szakellátáson belüli kiegészítő ellátások szervezése és finanszírozása,

– területi, valamint a munkahelyi és szakmai egészségpénztárak vállalhatják az egészségügyi alapellátáson felüli kiegészítő ellátások szervezését és finanszírozását.²⁵³

Az alapszabálynak tartalmaznia kell – többek között – a szolgáltatások pontos körét, az igénybevétel feltételeit, a szolgáltatások, illetve az azokra való várakozás időtartamát.²⁵⁴

Az egészségpénztár egészségügyi szolgáltatást nyújtó intézményt csak törvényi felhatalmazással működtethet.²⁵⁵

Az egészségpénztár tagjai részére pénzbeli szolgáltatást nem nyújthat.²⁵⁶

Adózási szabályok.

A munkáltatói hozzájárulás költségként könyvelhető el.

A munkáltató által befizetett összeg nem képez társadalombiztosítási alapot a munkavállaló személyi jellegű kifizetéseinek 25 százalékáig, de legfeljebb évi 100 ezer forintig.²⁵⁷

1995. december 31.

Változatlan.

4.3 Megváltozott munkaképességű és vak személyek támogatása

1990. május 2.

4.3.1 Vakok rendszeres szociális segélye

Jogosult: munkaképtelen, 18. életévét betöltött vak személy, aki nem képes saját életfenntartását biztosítani, és nincs tartásra kötelezhető hozzátartozója.²⁵⁸

Összege: teljes, ha az igénylőnek semmilyen jövedelme nincs;²⁵⁹

– részösszeg, ha valakinek kisebb összegű havi jövedelme van. Ez esetben a segély összege a teljes összegű segély és a havi jövedelem közötti különbséggel egyenlő.²⁶⁰

Folyósítás: a helyi tanács illetékes szerve.²⁶¹

4.3.2 Vakok személyi járadéka

Jogosult: 18. életévét betöltött vak személy,²⁶²

– 18 éven aluli vak személy, ha intézeti elhelyezése és oktatása nem megoldható,²⁶³

– az a kisipari, magánkereskedői, házi- vagy magánipari tevékenységet folytató vak személy, akinek szociális helyzete, egészségi állapota vagy családi körülményei azt indokolják,²⁶⁴

– vak személy, aki látását tartósan (egy év) vagy véglegesen elveszítette.²⁶⁵

Mértéke: jogszabályban meghatározott fix összeg, mely évente meghatározott százalékkal emelkedik.²⁶⁶ Az intézetben elhelyezett vak személy létfenntartásához szükséges támogatást az állam biztosítja.²⁶⁷

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

4.3.3 Rokkantsági járadék

Jogosult: aki 25. életéve betöltése előtt teljesen munkaképtelenné válik, és nyugellátásban, baleseti nyugellátásban nem részesül.²⁶⁸ A 18. életév betöltésétől jár.²⁶⁹

Összege: fix, jogszabály állapítja meg.²⁷⁰

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

4.3.4 Rokkantsági nyugdíj

Jogosult: aki munkaképességét 67 százalékban elveszítette, és állapotában egy évig nem várható javulás,

– a szükséges szolgálati időt megszerezte, és

– rendszeresen nem dolgozik, vagy keresete lényegesen kevesebb a megrokkánás előtti kereseténél.²⁷¹

A szükséges szolgálati időt a megrokkánás időpontjában betöltött életkor függvényében jogszabály határozza meg.²⁷²

Összege: a megrokkánás időpontjában betöltött életkortól, a nyugdíj megállapításáig szerzett szolgálati idő tartamától és a rokkantság fokától függ.²⁷³

A kormány jogszabályban állapítja meg, de nem lehet kevesebb

– a III. rokkantsági csoport esetében a havi átlagkereset 33 százalékánál,

– a II. rokkantsági csoport esetében a havi átlagkereset 38 százalékánál,

– az I. rokkantsági csoport esetében a havi átlagkereset 41 százalékánál.²⁷⁴

A rokkantsági nyugdíj alapját képező havi átlagkereset megállapításánál az öregségi nyugdíjra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.²⁷⁵

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

1995. március 12.

4.3.1 Vakok rendszeres szociális segélye. Változatlan.²⁷⁶

4.3.2 Vakok személyi járadéka

Jogosultság: változatlan.

Mértéke: egyösszegű, jogszabály által meghatározott. Ha az illető személy vakok rendszeres szociális segélyére és vakok személyi járadékára is jogosult, mindkét ellátást meg kell állapítani részére.²⁷⁷

Folyósítás: Nyugdíjfolyósító Igazgatóság.²⁷⁸

4.3.3 Rokkantsági járadék

A jogosultság és az ellátás összege változatlan.

Finanszírozás: a központi költségvetés

4.3.4 Rokkantsági nyugdíj

Jogosult: aki munkaképességét 67 százalékban elveszítette, és állapotában egy évig nem várható javulás,

– a szükséges szolgálati időt megszerezte, és

– rendszeresen nem dolgozik, vagy keresete lényegesen kevesebb a megrokkánás előtti kereseténél.

A szükséges szolgálati időt a megrokkánás időpontjában betöltött életkor függvényében jogszabály határozza meg. Aki az iskolai tanulmányai megszűnését követő 180 napon belül szolgálati időt szerzett, és huszonnégy éves kora előtt megrokkán, tekintet nélkül szolgálati idejének tartamára, jogosult rokkantsági nyugdíjra.²⁷⁹

Összege: változatlan.

Finanszírozás: a nyugdíjkorhatár betöltéséig az Egészségbiztosítási Alap, azt követően a Nyugdíjbiztosítási Alap.

4.3.5 Mozgáskorlátozottak közlekedési támogatása

Jogosult: mozgáskorlátozott magyar állampolgár.²⁸⁰

Formái:²⁸¹

súlyosan mozgáskorlátozottak részére (súlyosan mozgáskorlátozott az a személy, aki tömegközlekedési eszközt nem tud igénybe venni²⁸²):

– személygépkocsi szerzési támogatás;

– személygépkocsi átalakítási támogatás;

– közlekedési támogatás;

– gépjármű-fenntartási támogatás;²⁸³

– parkolási engedély;

mozgáskorlátozottak részére (mozgáskorlátozott, aki tömegközlekedési eszközt csak nehézségek árán tud igénybe venni, illetve hosszabb gyaloglásra képtelen²⁸⁴):

– parkolási engedély.²⁸⁵

Finanszírozás: a központi költségvetés.²⁸⁶ A támogatások az illetékes települési önkormányzat jegyzőjéhez nyújthatók be,²⁸⁷ aki a jogosultságról – jogszabályban meghatározott feltételek mellett – dönt, és az ellátást folyósítja.²⁸⁸

4.3.5.1 Személygépkocsi szerzési támogatás

Jogosult:

– akinek háztartásában az egy főre jutó, nettó havi jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének két és félszeresét,²⁸⁹

– aki vezetői engedéllyel nem rendelkezik, de szállítását vele legalább egy éve közös háztartásban élő házastársa vagy szülője vállalja, és háztartásában az egy főre jutó, nettó havi jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének két és félszeresét,²⁹⁰

– aki a háztartásában élő 3–18 év közötti, súlyosan mozgáskorlátozott gyermeke szállítását vállalja, ha az a gyermek intézményi ellátása, gyógykezelése vagy tanulmányainak folytatása miatt indokolt.²⁹¹

Összege: a vételár 60 százaléka, de legfeljebb 240 000 Ft.

Ötévenként egyszer adható.²⁹²

4.3.5.2 Átalakítási támogatás

Jogosult:

- akinek háztartásában az egy főre jutó, nettó havi jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének két és félszeresét,²⁹³
- az a nem mozgáskorlátozott személy, akinek az átalakításra házastársa vagy a vele egy háztartásban élő gyermeke szállítása céljából van szüksége, és családjában az egy főre jutó, nettó havi jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének két és félszeresét.²⁹⁴

Összege: maximált, jogszabály által meghatározott összeg. Ötévente egyszer adható.²⁹⁵

4.3.5.3 Közlekedési támogatás

Jogosult: akinek családjában az egy főre jutó, nettó havi jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének két és félszeresét.²⁹⁶

Összege: jogszabály által meghatározott éves, fix összeg.

Az igénybe vevő életkora szerint differenciált.²⁹⁷

4.3.5.4 Gépjármű-fenntartási támogatás

Jogosult:

– aki jogszabályban meghatározott paraméterekkel rendelkező gépkocsi tulajdonosa, és családjában az egy főre jutó, nettó havi jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének két és félszeresét,²⁹⁸

– aki a fenti feltételeken túl a vele legalább egy éve közös háztartásban élő súlyos mozgáskorlátozott házastársa vagy egyévesnél idősebb korú gyermeke személygépkocsival történő szállítását vállalja.²⁹⁹

Összege: jogszabályban meghatározott, fix.³⁰⁰

4.3.5.5 Parkolási engedély

Az 1/1975. (II.15.) KPM-BM együttes rendelettel (KRESZ) meghatározott kedvezmények igénybevételére jogosít.³⁰¹

1995. december 31.

Változatlan.

4.4 Megváltozott munkaképességűek rehabilitációs foglalkoztatása és szociális ellátása

1990. május 2.

A megváltozott munkaképességű dolgozók foglalkoztatása annak a munkáltatónak a feladata, akinél a dolgozó munkaképességének megváltozásakor munkaviszonyban állt. Ilyen esetben a munkáltató kötelessége megfelelő munkakör biztosítása a dolgozó részére, szükség esetén betanítás vagy szakképzés.³⁰²

Ha a munkáltató, igazolható módon, nem tudja foglalkoztatni a megváltozott munkaképességű dolgozót, annak foglalkoztatását a tanács biztosítja.³⁰³

Amennyiben a dolgozó a munkáltató, illetve a tanács által felkínált munkahelyet elfogadja, jogosult lesz kereset-, illetve jövedelemkiegészítésre. Ha foglalkoztatása megoldhatatlan, részére átmeneti vagy rendszeres szociális járadékot kell biztosítani.³⁰⁴

A megváltozott munkaképességű dolgozót munkahelyén jogszabályban meghatározott munkajogi kedvezmények illetik meg.³⁰⁵

4.4.1 A megváltozott munkaképességű dolgozó szociális ellátása rehabilitációs foglalkoztatás esetén

Ha a megváltozott munkaképességű dolgozó eredeti munkakörében nem foglalkoztatható, őt keresetkiegészítés, átmeneti keresetkiegészítés, jövedelemkiegészítés, átmeneti jövedelemkiegészítés illeti meg.³⁰⁶ Az ellátásokat a társadalombiztosítás folyósítja.³⁰⁷

4.4.1.1 Keresetkiegészítés

Jogosult: akit rehabilitálása érdekében más munkakörbe helyeznek, betanítanak, vagy szakképesítésben részesítenek.³⁰⁸

Összege és időtartama: a munkaképesség megváltozásának okától, mértékétől és a dolgozó eredeti munkakörétől függ, és jogszabály állapítja meg. Fix összegű.³⁰⁹

A keresetkiegészítés módja: az új munkakörben elért keresetet a korábbi átlagkereset egy meghatározott százalékáig egészítik ki.³¹⁰

4.4.1.2 Átmeneti keresetkiegészítés³¹¹

Jogosult: aki keresetkiegészítésre nem jogosult, és a munkáltató által felkínált munkahelyet elfogadja.

Időtartama: az új munkakör elfoglalásának napjától, amíg az eredeti munkakör szerinti táppénz járna.

Összege: az eredeti és a jelenlegi munkahelyen elért átlagkeresetek különbsége.

4.4.1.3 A megváltozott munkaképességű dolgozókat foglalkoztató munkáltatók pénzügyi támogatása (dotáció)³¹²

Jogosult: aki megváltozott munkaképességű dolgozókat foglalkoztat.

Mértéke: a megváltozott munkaképességű dolgozó részére kifizetett munkabér 35 százaléka.

4.4.2 Megváltozott munkaképességű dolgozók szociális ellátása rehabilitációs munkahely hiányában

A nem rehabilitálható, megváltozott munkaképességű dolgozó rendszeres pénzbeli ellátásra jogosult.³¹³

Ennek fajtái:

- átmeneti járadék,
- rendszeres szociális járadék.³¹⁴

Az ellátásokat a Társadalombiztosítási Főigazgatóság folyósítja.

4.4.2.1 Átmeneti járadék

Jogosult:

– aki öregségi, rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíjra, öregségi vagy munkaképtelenségi járadékra, növelt összegű öregségi, illetve munkaképtelenségi járadékra nem jogosult,³¹⁵

- az öregségi nyugdíjhoz szükséges szolgálati idővel rendelkezik,
- az öregségi nyugdíjkorhatárt öt éven belül eléri, és

- munkaképessége legalább 50 százalékban megváltozott.³¹⁶
- Időtartama: az öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig.³¹⁷
- Összege: a várható öregségi nyugdíj összegének 75 százaléka.³¹⁸

4.4.2.2 Rendszeres szociális járadék

Jogosult:

- aki öregségi, rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíjra, öregségi vagy munkaképtelenségi járadékra, növelt összegű öregségi, illetve munkaképtelenségi járadékra nem jogosult,³¹⁹
 - az átmeneti járadékhoz szükséges feltételekkel nem rendelkezik, de
 - a rokkantsági nyugdíjhoz életkora szerint szükséges szolgálati idő felével rendelkezik, és munkaképességének megváltozása eléri az 50 százalékot.³²⁰
- Összege: fix, jogszabály állapítja meg.³²¹

1995. március 12.

A megváltozott munkaképességű dolgozók foglalkoztatása annak a munkáltatónak a feladata, akinél a dolgozó munkaképességének megváltozásakor munkaviszonyban állt. Ilyen esetben a munkáltató kötelessége megfelelő munkakör biztosítása a dolgozó részére, szükség esetén betanítás vagy szakképzés.³²²

Ha a munkáltató, igazolható módon, nem tudja foglalkoztatni a megváltozott munkaképességű dolgozót, annak foglalkoztatását az ún. rehabilitációs bizottság biztosítja.³²³

Amennyiben a dolgozó a munkáltató, illetve a rehabilitációs bizottság által felkínált munkahelyet elfogadja, jogosult lesz kereset-, illetve jövedelemkiegészítésre. Ha foglalkoztatása megoldhatatlan, részére átmeneti vagy rendszeres szociális járadékot kell biztosítani.³²⁴

A munkahely hiányában nem rehabilitálható és munkanélküli ellátásban nem részesülő bányász dolgozót egészségkárosodási járadék illeti meg.³²⁵

A megváltozott munkaképességű dolgozót munkahelyén jogszabályban meghatározott munkajogi kedvezmények illetik meg.³²⁶

4.4.1 A megváltozott munkaképességű dolgozó szociális ellátása rehabilitációs foglalkoztatás esetén

Az ellátásokat a központi költségvetés finanszírozza, és a társadalombiztosítás folyósítja.³²⁷

4.4.1.1 Keresetkiegészítés

Jogosult: akit rehabilitálása érdekében más munkakörbe helyeznek, betanítanak, vagy szakképesítésben részesítenek.³²⁸

Összege és időtartama: a munkaképesség megváltozásának okától, mértékétől és a dolgozó eredeti munkakörétől függ, és jogszabály állapítja meg. Fix összegű.

A legalább 36 százalékos munkaképesség-változást elszenvedő bányász, ha bányamunkára való alkalmatlansága miatt más munkakörbe vagy munkahelyre helyezik át, és jogszabályban meghatározott idejű bányamunkát végzett, keresetkiegészítésre időbeli korlátozás nélkül jogosult.³²⁹

A keresetkiegészítés módja: az új munkakörben elért keresetet a korábbi átlagkereset egy meghatározott százalékáig egészítik ki.³³⁰

4.4.1.2 Átmeneti keresetkiegészítés. Változatlan.³³¹

4.4.1.3 A munkáltatók rehabilitációs tevékenységét segítő támogatás (dotáció)

Jogosultak: a rehabilitációs hozzájárulás fizetésére³³² kötelezett gazdálkodó szervezetek.

Mértéke: a megváltozott munkaképességű dolgozó munkabérének 35 százaléka.³³³ Az adókedvezményre jogosító tevékenységet folytató szervezetek, valamint a szociális foglalkoztatók körében a dotáció mértéke a megváltozott munkaképességű dolgozó munkabérének 45 százaléka.³³⁴

Finanszírozás: a Rehabilitációs Alap (elkülönített állami pénzalap).³³⁵

4.4.2 Megváltozott munkaképességű dolgozók szociális ellátása rehabilitációs munkahely hiányában

A nem rehabilitálható, megváltozott munkaképességű dolgozó rendszeres pénzbeli ellátásra jogosult.³³⁶

Ennek fajtái:

- átmeneti járadék,
 - rendszeres szociális járadék,
 - bányász dolgozók egészségkárosodási járadéka.³³⁷
- Az ellátásokat a Nyugdíjfolyósító Igazgatóság folyósítja.³³⁸

4.4.2.1 Átmeneti járadék

Jogosult:

– aki öregségi, rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíjra, öregségi vagy munkaképtelenségi járadékra, növelt összegű öregségi, illetve munkaképtelenségi járadékra nem jogosult,³³⁹

- az öregségi nyugdíjhoz szükséges szolgálati idővel rendelkezik,
- az öregségi nyugdíjkorhatárt öt éven belül eléri, és
- munkaképessége legalább 50 százalékban megváltozott,³⁴⁰
- munkanélküli ellátásban, keresetkiegészítésben, állandó özvegyi nyugdíjban, táppénzben, baleseti táppénzben és GYED-ben nem részesül.³⁴¹

Időtartama és összege nem változott.

4.4.2.2 Rendszeres szociális járadék

Jogosult:

– aki öregségi, rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíjra, öregségi vagy munkaképtelenségi járadékra, növelt összegű öregségi, illetve munkaképtelenségi járadékra nem jogosult,³⁴²

- az átmeneti járadékhoz szükséges feltételekkel nem rendelkezik, de
- a rokkantsági nyugdíjhoz életkora szerint szükséges szolgálati idő felével rendelkezik, és munkaképességének megváltozása eléri az 50 százalékot,³⁴³
- munkanélküli ellátásban, keresetkiegészítésben, állandó özvegyi nyugdíjban, táppénzben, baleseti táppénzben és GYED-ben nem részesül.³⁴⁴

Összege nem változott.

4.4.2.3 Bányász dolgozók egészségkárosodási járadéka³⁴⁵

Jogosult:

- aki jogszabályban meghatározott ideig földalatti bányamunkát végzett,
- munkaképességének megváltozása legalább 36 százalék,

- munkaviszonya megszűnését megelőzően rehabilitációs munkakörben dolgozott,
- munkanélküli ellátásban, keresetkiegészítésben, özvegyi nyugdíjban, táppénzben, baleseti táppénzben és GYED-ben nem részesül.

Mértéke: jogszabályban meghatározott munkakörben elért átlagkereset 50 százaléka.

1995. december 31.

Változatlan.

4.5 Testi és értelmi fogyatékosok intézményi ellátása

1990. május 2.

Szociális otthonok:

- elmebetegek szociális otthona,
- egyéb szakosított szociális otthon.³⁴⁶

Szociális intézetek:

- mozgásfogyatékosok szociális intézete,
- értelmi fogyatékosok szociális foglalkoztató intézete.³⁴⁷

1995. március 12.

Ápolást, gondozást nyújtó intézmények:

- pszichiátriai betegek otthona,
- fogyatékosok otthona.³⁴⁸

Rehabilitációs intézmények:

- pszichiátriai, illetve szenvedélybetegek rehabilitációs intézménye,
- fogyatékosok rehabilitációs intézménye.³⁴⁹

Nappali ellátást nyújtó intézmények:

- fogyatékosok nappali intézménye,
- szenvedélybetegek nappali intézménye.³⁵⁰

Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények:³⁵¹

- fogyatékosok gondozóháza.³⁵²

1995. december 31.

Változatlan.

5. Szegénység

Ennek a fejezetnek az összeállítása okozta a legtöbb problémát. Az jóléti ellátások tekintélyes része valamilyen formában az egyén vagy a család anyagi helyzetének javítását célozza akár pénzbeni, akár természetbeni juttatások formájában. Azokat az ellátásokat soroltam ehhez a fejezethez, melyek elsődleges jogosultsági kritériumát a család jövedelmi helyzete jelenti. A jövedelmi helyzet mint jogosultsági kritérium más ellátásoknál is előfordul, ám azok ugyanakkor egyértelműen hozzákapcsolhatók valamelyik nagy – a tanulmány által definiált – problémacsoporthoz.

Az önszegélyező pénztárak szolgáltatásai szinte mindegyik fejezet problémáira kínálnak valamilyen megoldást, ezért a pénztárnak ehhez a fejezethez sorolása a lehetséges alternatívák közül a legmegfelelőbbnek tűnt.

5.1 Pénzbeni és természetbeni ellátások

1990. május 2.

5.1.1 Rendszeres szociális segély

Jogosult: az a munkaképtelen, illetve rokkant személy, akinek havi jövedelme nem haladja meg az özvegyi nyugdíj legkisebb összegét. Egészségi állapotától függetlenül munkaképtelennek kell tekinteni a 65 évesnél idősebb nőt és a 70 évesnél idősebb férfit.³⁵³

Összege: a segélyezett szociális helyzetének és egészségi állapotának függvényében kerül megállapításra. Nem lehet nagyobb az özvegyi nyugdíj legkisebb összegénél.³⁵⁴

Részsegély adható, ha az igénylő rendelkezik kisebb havi jövedelemmel. Ekkor a részsegély összege megegyezik a havi jövedelem és az özvegyi nyugdíj legkisebb összege közötti különbséggel.³⁵⁵

Kiegészítő segély adható, ha az igénylőnek eltartásra szoruló családtagja van a háztartásában. Összege nem haladhatja meg az özvegyi nyugdíj legkisebb összegének felét.³⁵⁶

Finanszírozás: a helyi tanács.

5.1.2 Rendszeres nevelési segély

Jogosult: akinek háztartásában az egy főre jutó havi nettó jövedelem nem éri el a legmagasabb összegű saját jogú nyugdíjminimumot.³⁵⁷

Összege: a gyámhatóság állapítja meg. Természetben is nyújtható.

Finanszírozás: a helyi tanács. A tanács központi forrásból kiegészítheti.

5.1.3 Rendkívüli nevelési segély

Jogosult: aki kiskorú gyermeke részére a szükséges ellátást időszakosan nem képes biztosítani. Eseti jelleggel nyújtható.³⁵⁸

Összege: a gyámhatóság állapítja meg. Természetben is nyújtható.

Finanszírozás: a helyi tanács.

A tanács központi forrásból kiegészítheti.

5.1.4 Ápolási díj

Jogosult: önmaga ellátására képtelen, állandó és tartós felügyeletre szoruló személyt ápoló hozzátartozó, vagy az ápolást szerződés alapján ellátó személy

– ha az ápolott fogyatékosága vagy betegsége miatt oktatási-nevelési intézményt nem látogathat, és szociális intézményben nincs elhelyezve, vagy

– ha az ápolott kereső foglalkozást nem tud folytatni.³⁵⁹

Méltányossági alapon jogosult lehet az, aki nyugdíjkorhatáron felüli, állandó és tartós felügyeletre, ápolásra és gondozásra szoruló személyt lát el (idős személy ápolási díja).³⁶⁰

Különlegesen indokolt esetben jogosult lehet az, aki 18. életévét betöltött, de a nyugdíjkorhatárt még el nem ért, tartósan beteg, ápolásra és gondozásra szoruló személyt lát el (18. életévét betöltött tartósan beteg személy ápolási díja).³⁶¹

Időtartama: a gyermek kétéves korától kezdődően

– súlyos fogyatékoság esetén életkortól független,

– tartós betegség esetén a 18. életév betöltéséig.³⁶²

Összege: a mindenkori legalacsonyabb munkabérral egyenlő.³⁶³

– Idős személy ápolási díja és a 18. életévét betöltött, tartósan beteg személy ápolási díja esetében az összeg nem lehet alacsonyabb a házi gondozás keretében adható tiszteletdíj legmagasabb összegénél, és nem haladhatja meg a mindenkori minimálbér értékét.³⁶⁴

Folyósítás: a helyi tanács illetékes szerve egy szakmai bizottság véleménye alapján.³⁶⁵

Finanszírozás: a helyi tanács.

5.1.5 Közgyógyellátás

Jogosult: aki a jogszabály által tételesen felsoroltak körébe tartozik, amennyiben betegségi biztosítás szolgáltatásaira nem jogosult. A jogosultság kiterjed az illető házastársára (élettársára) és kiskorú gyermekére.³⁶⁶

A jogosultságot a lakóhely szerinti megyei városi, városi vagy (fővárosi) kerületi tanács illetékes végrehajtási szerve bírálja el.³⁶⁷

Időtartama: meghatározott idejű, de legfeljebb egy évre szól.³⁶⁸

A költségek viselése:

- a közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkező részére ingyenes orvosi ellátást az állami egészségügyi szolgálat biztosít;
- gyógyszerek, gyógyfürdőjegyek, gyógyászati segédeszközök árát, valamint ez utóbbiak javítási költségeit az SZTK téríti meg;
- az ingyenes kórházi ápolás költségeit a központi költségvetés téríti meg.³⁶⁹

1995. március 12.

5.1.1 Rendszeres szociális segély

Jogosult: az a munkaképtelen, illetve rokkant személy, akinek jövedelme megélhetését nem biztosítja. A megélhetése különösen annak nem biztosított, akinek jövedelme a mindenkori özvegyi nyugdíj legkisebb összegét nem éri el.³⁷⁰

Egészségi állapotától függetlenül munkaképtelennek kell tekinteni a 65 évesnél idősebb nőt és a 70 évesnél idősebb férfit.³⁷¹

Összege: a támogatásra szoruló személy szociális helyzetéhez és állapotához mérten kell megállapítani.³⁷²

Finanszírozás: a helyi önkormányzat.

5.1.2 Rendszeres nevelési segély³⁷³

5.1.3 Rendkívüli nevelési segély³⁷⁴

5.1.4 Lakásfenntartási támogatás

Jogosult:³⁷⁵ aki a településen elismert lakásnagyságnál kisebb lakásban lakik. Konkrét feltételeit a helyi önkormányzat állapítja meg. Folyósítása különösen indokolt, ha a lakásfenntartás költségei meghaladják a háztartásban élők összjövedelmének 35 százalékát, és az egy főre jutó nettó havi jövedelem nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének kétszeresét.

A lakásfenntartási kiadások körében indokolt figyelembe venni a lakbért vagy az albréti díjat, a lakáscélú pénzintézeti kölcsön törlesztőrészletét, a fűtés díját, illetve költségeit, valamint az önkormányzati rendeletben meghatározott mértékig a villanyáram, a víz- és gázfogyasztás költségeit.

Összege: a helyi önkormányzat állapítja meg.

Biztosítania kell a lakhatás feltételeit.³⁷⁶ Folyósítása egy évre történik.³⁷⁷

Finanszírozás: a helyi önkormányzat.

5.1.5 Ápolási díj

Jogosult: az a hozzátartozó, aki önmaga ellátására képtelen, állandó és tartós felügyeletre szoruló, 2 évesnél idősebb beteg vagy fogyatékos személy ápolását, gondozását végzi.³⁷⁸

Összege: a helyi önkormányzat állapítja meg, de nem lehet kevesebb a mindenkori öregségi nyugdíj legkisebb összegénél.³⁷⁹

Ha a gondozott, tartósan beteg személy betöltötte 18. életévét, az összeg nem lehet kevesebb az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 60 százalékánál.³⁸⁰

Finanszírozás: a helyi önkormányzat.

5.1.6 Átmeneti segély³⁸¹

Jogosult: aki létfenntartását veszélyeztető, rendkívüli élethelyzetbe került. Alkalmanként vagy havi rendszerességgel adható.

Összege: a helyi önkormányzat állapítja meg. Formája kamatmentes kölcsön is lehet.

Finanszírozás: a helyi önkormányzat.

5.1.7 Közgyógyellátás

A közgyógyellátási igazolvány tulajdonosa térítésmentesen juthat hozzá a társadalombiztosítás által támogatott gyógyszerekhez, gyógyászati segédeszközökhöz, valamint a járóbeteg-ellátás keretében nyújtott fizioterápiás kezeléshez.³⁸²

A jogszabály tételesen felsorolja azokat a csoportokat, amelyek alanyi jogon juthatnak közgyógyellátási igazolványhoz.³⁸³ Ennek forrása a központi költségvetés. A helyi önkormányzatnak jogában áll – rászorultsági elv alapján – másoknak is kiállítani ilyen igazolványt.³⁸⁴ Az így kiállított igazolvány után az önkormányzat – az érvényes öregségi nyugdíjminimum 75 százalékának megfelelő – térítést fizet az Egészségbiztosítási Pénztárnak, egy évi időtartamra.³⁸⁵

1995. december 31.

5.1.1 Rendszeres szociális segély. Változatlan.

5.1.2 Rendszeres nevelési segély. Változatlan.

5.1.3 Rendkívüli nevelési segély. Változatlan.

5.1.4 Lakásfenntartási támogatás. Változatlan.

5.1.5 Ápolási díj. Változatlan.

5.1.6 Átmeneti segély

Jogosult:³⁸⁶ aki létfenntartását veszélyeztető, rendkívüli élethelyzetbe került. Alkalmanként vagy havi rendszerességgel adható.

Az alkalmankénti segély lehet gyógyszer-támogatás, az egészségbiztosítás által nem vagy csak részben támogatott egészségügyi szolgáltatás díja.

A havi rendszerességgel nyújtott átmeneti segély lehet jövedelemkiegészítő támogatás, rendszeres nevelési támogatás vagy más önkormányzati támogatás.

Összege: változatlan.

Finanszírozás: változatlan.

5.1.7 Közgyógyellátás. Változatlan.

5.2 Személyes gondoskodást nyújtó ellátások

1990. május 2. – 1995. március 12.

5.2.1 Nappali melegedő hajléktalanok részére³⁸⁷

A jogszabályban meghatározott önkormányzatok kötelesek létesíteni és fenntartani. Igénybevétele térítésmentes.

5.2.2 Hajléktalanok éjjeli menedékhelye és átmeneti szállása³⁸⁸

A jogszabályban meghatározott önkormányzatok kötelesek létesíteni és fenntartani. Igénybevétele térítésmentes.

1995. december 31.

Változatlan.

5.3 Önszegélyező pénztárak

Az önszegélyező pénztárak a kiegészítő nyugdíjpénztárakhoz és az egészségpénztárakhoz hasonlóan nonprofit jellegű biztosítási intézmények, melyek célja, hogy szolgáltatásaik révén tompítsák az egyén vagy a család életében bekövetkező váratlan esemény által okozott jövedelemcsökkenés, jövedelemkiesés negatív hatásait. Ilyen jellegű intézmény 1994-ig nem működhetett Magyarországon. Tevékenységének jogi kereteit az 1993. évi XCVI. törvény teremtette meg.

1995. március 12.

Az intézmény elnevezése: önszegélyező pénztár.

A tulajdonos, az irányító, a finanszírozás és a működés elve megegyezik az egészségpénztár esetében leírtakkal.

Szolgáltatások: munkanélküliek, keresőképtelenek (megváltozott munkaképesség, szülés, beteg gyermek ápolása miatti keresőképtelenség) segélyezése, kiegészítő szociális ellátás, gyógyszer és gyógyászati segédeszközök árának támogatása, gyermeknevelési támogatás, elhalálozás esetén a hátramaradottak támogatása,³⁸⁹ valamint időszaki járadék, mely az alapszabályban meghatározott esetekben, feltételek mellett és időtartamig adható rendszeres pénzbeli juttatás.³⁹⁰

A szolgáltatások meghatározott összegűek vagy jövedelemarányosak lehetnek.³⁹¹

A szolgáltatások kiadásait csak az összes egyéni számla egyidejű, a fennálló egyenleggel arányos megterhelésével lehet biztosítani.³⁹²

Adózási szabályok.

A munkáltatói hozzájárulás költségként könyvelhető el.

A munkáltató által befizetett összeg nem képez társadalombiztosítási alapot a munkavállaló személyi jellegű kifizetéseinek 25 százalékáig, de legfeljebb évi 100 ezer forintig.³⁹³

1995. december 31.

Változatlan.

6. Öregség

Az időskorral együtt járó munkaképesség-csökkenés miatt bekövetkező jövedelempótlás forrása Magyarországon a nyugdíj. 1994-ig nem volt alternatívája az állami nyugdíjbiztosítási rendszernek, vagyis a nyugdíjkorhatárt betöltött személyek számára az egyetlen jövedelemforrás – az esetleges munkavállalás mellett – az állami nyugdíj volt. Az Önkéntes Kölcsönös Biztosító Pénztárakról szóló 1993. évi XCVI. törvény (december 6.) tette lehetővé, hogy a munkavállalók más módon is gondoskodni tudjanak időskori jövedelemkiesésükről.

A magukról részben vagy teljesen gondoskodni képtelen és otthon nem gondozható idős személyek fizikai és mentálhigiénés ellátásáról a helyi vagy megyei önkormányzatok (az első időpontban tanácsok) jogszabályban megfogalmazott módon kötelesek gondoskodni. Ehhez az állami költségvetésből pénzügyi forrás járul.

6.1 Az öregkori jövedelmek alternatív forrásai

6.1.1 Állami nyugdíjrendszer

Az állami nyugdíjbiztosítási rendszer története az egészségbiztosításával megegyező módon alakult (5. fejezet). Az öregségi nyugdíj jogi szabályozását a társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvény tartalmazza mindhárom időpontban.

1990. május 2.

Az intézmény: a társadalombiztosítás.

Tulajdonos: az állam.

Működtető: a Társadalombiztosítási Főigazgatóság.

A biztosítási rendszer működésének elve: felosztó-kirovó, vagyis a kiadásokat az éppen befizetett járulékokból fedezik.

A rendszer működése során egy időben érvényesül a járulékfizetés és a szolidaritás elve.

Finanszírozás.

Az ellátást a Társadalombiztosítási Alapból (elkülönített állami pénzalap) folyósítják.³⁹⁴

A TB Alap kiadásait és működési költségeit a befizetett járulékokból fedezik. Az Alap hiányát a költségvetés finanszírozza.³⁹⁵

A társadalombiztosítási járuléknak két összetevője van:

– munkáltatói járulék, melyet a munkaadó minden alkalmazottja után fizet, mértéke az alkalmazott bruttó bérének 43 százaléka, és

– munkavállalói járulék, melyet az alkalmazott saját bruttó bére után fizet, mértéke ennek 10 százaléka.³⁹⁶

Jogszabály nem rendelkezik a járulékok megoszlásáról a nyugdíjszerű ellátások és az egészségügyi ellátások között.

Az ellátás neve: öregségi nyugdíj.

Jogosultság: férfi esetén a 60., nő esetében az 55. életév betöltése után (nyugdíjkorhatár), amennyiben az illető rendelkezik 10 év szolgálati idővel.³⁹⁷

Összege: a szolgálati időtől és az átlagkeresettől függ.³⁹⁸

Az öregségi nyugdíj mértéke egyenlő lesz az átlagkeresetnek egy bizonyos százalékaival, melyet a megszerzett szolgálati idő függvényében jogszabály határoz meg. 42 év szolgálati idő után már nem emelkedik az átlagkereset aránya.³⁹⁹

Az átlagkereset meghatározásánál a nyugdíjba vonulást megelőző öt évből a – nyugdíjba vonuló számára – legkedvezőbb hármát kell figyelembe venni.⁴⁰⁰ Az igénylőnek évenként legalább 180 napig, összesen legalább 730 napig kellett keresettel rendelkeznie.

Ha az átlagkereset több, mint 10 ezer forint, az efölötti rész sávosan degresszív módon kerül beszámításra.⁴⁰¹

A szervezet fokozott igénybevételével járó, illetve az egészségre különösen árthatmas munkát végzők – jogszabályban meghatározott módon és mértékben – korkedvezményben részesülnek.⁴⁰²

1995. március 12.

Intézmény: Nyugdíjbiztosítási Önkormányzat.

Tulajdonos: a Nyugdíjbiztosítási Önkormányzat, mely korporatív testület (tagjai a szakszervezetek lakossági által választott képviselői, a munkaadók reprezentánsai).

Működtető: a Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság.

A biztosítási rendszer működésének elve: változatlan.

Finanszírozás.

Az ellátást a Nyugdíjbiztosítási Alapból finanszírozzák, mely az Egészségbiztosítási Alappal együtt a központi állami költségvetés társadalombiztosítási alrendszerét képezi.⁴⁰³

Az Alap költségvetését az Országgyűlés állapítja meg, és a Nyugdíjbiztosítási Önkormányzat kezeli. A NYB Alap kiadásait elsősorban járulékokból fedezik. A járulék két részből tevődik össze:

– munkáltatói járulék, melyet a munkáltató fizet alkalmazottai után. Mértéke az alkalmazott bruttó bérének 44 százaléka. Ennek 55,68 százaléka (24,5 százalék) a NYB Alapba folyik be.

– Munkavállalói járulék, melyet az alkalmazott saját bruttó bére után fizet. Mértéke a bruttó bér 10 százaléka, melynek 60 százaléka (6 százalék) nyugdíjbiztosítási járulék.⁴⁰⁴

Az ellátás neve: öregségi nyugdíj.

Jogosultság: férfi esetén betöltött 60., nő esetén betöltött 55. életév és 20 év szolgálati idő,⁴⁰⁵ vagy a fenti életkort 1991. január elsejéig betöltötte, és legalább 10 év szolgálati idővel rendelkezik.⁴⁰⁶

Öregségi résznyugdíjra jogosult az, aki húszévi szolgálati időt nem szerzett meg, de

– a nyugdíjkorhatárt 1991. január elseje és 1993. június 30-a között éri el, és legalább tízévi, vagy

– a nyugdíjkorhatárt 1993. június 30-a után éri el, és legalább tizenöt évi szolgálati idővel rendelkezik.⁴⁰⁷

Összege: a szolgálati időtől és az átlagkeresettől függ.⁴⁰⁸

Az öregségi nyugdíj mértéke egyenlő lesz az átlagkeresetnek egy bizonyos százalékával, melyet a megszerzett szolgálati idő függvényében jogszabály határoz meg.⁴⁰⁹

Az átlagkeresetet az 1988. január elsejétől a nyugdíj megállapításáig eltelt időszakban – a főfoglalkozás keretében – elért kereset havi átlaga alapján határozzák meg.⁴¹⁰ A nyugdíj megállapításának időpontjához képest legalább három évvel korábbi átlagkeresetek nominálértékének kiigazításáról jogszabály rendelkezik.⁴¹¹

Napi 2500 forint bruttó kereset felett a járulék nem növekszik.⁴¹²

Ha az átlagkereset több, mint 20 ezer forint, az efölötti rész sávosan degresszív módon kerül beszámításra.⁴¹³

A nyugdíjak összegét évente a nettó átlagkeresetek növekedésének mértékével emelik.⁴¹⁴

A szervezet fokozott igénybevételével járó, illetve az egészségre különösen ártalmas munkát végzők – jogszabályban meghatározott módon és mértékben – kedvezményben részesülnek.⁴¹⁵

1995. december 31.

Változatlan.

6.1.2 Nem állami nyugdíjrendszer

1994-ig Magyarországon nem működhetett alternatív nyugdíjbiztosítási rendszer. Az 1993. évi XCVI. törvény (december 6.) teremtette meg az önkéntes nyugdíjpénztárak létrehozásának jogi alapjait.

1995. március 12.

Az intézmény elnevezése: kiegészítő nyugdíjpénztár.

A tulajdonos, az irányító, a finanszírozás és a működés elve megegyezik az egészségpénztár esetében leírtakkal.

Az ellátás neve: kiegészítő nyugdíj.

Jogosult: az a 16. életévét betöltött magyar állampolgár, valamint a Magyarországon letelepedett, illetve munkavállalási engedéllyel rendelkező külföldi állampolgár, aki a tagdíjat fizeti, vagy aki után a munkáltató tagdíjat fizet. A tag halála esetén a kiegészítő nyugdíjra a megjelölt kedvezményezett vagy az örökös válik jogosulttá.⁴¹⁶

A folyósítás időtartama és formája: a befizetéseket egyéni számlán vezetik, és a nyugdíjkorhatár elérésekor, de minimum 10 év után (várakozási idő) a számlán levő összeget – kérés szerint – egy összegben vagy járadék formájában fizetik ki.⁴¹⁷

Adózási szabályok.

A kiegészítő nyugdíj adóköteles jövedelem.

A munkáltatói hozzájárulás költségként könyvelhető el.

A munkáltató által befizetett összeg nem képez társadalombiztosítási alapot a munkavállaló személyi jellegű kifizetéseinek 50 százalékáig, de legfeljebb évi 100 ezer forintig.⁴¹⁸

1995. december 31.

Változatlan.

6.2 Az időskorúak részére személyi gondoskodást nyújtó intézmények

1990. május 2.

6.2.1 Területi szociális gondozás

Feladata: az arra rászorulókat életvitelének saját környezetükben való megkönynyítése.⁴¹⁹

Jogosultak: akik számára életkoruk, egészségi állapotuk vagy fogyatékoságuk miatt szükséges, és ezt igénylik.⁴²⁰

A gondozásba vétel a rászoruló kérelme alapján történik. A gondozásba vételt kérheti hozzátartozó, illetve állami, társadalmi szervezet. Ebben az esetben szükség van az érintett hozzájárulására.⁴²¹

Végzik: a gondozási központok,⁴²² vagy azok hiányában a helyi tanács.⁴²³

Önrész. A területi szociális gondozásért térítési díjat kell fizetni.⁴²⁴

Nem kell térítési díjat fizetnie annak, akinek havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét.⁴²⁵

A térítési díj mértéke: a gondozott jövedelmétől és az igénybe vett szolgáltatástól függ, és a gondozási központ vezetője állapítja meg.⁴²⁶

A térítési díj – jogszabályban meghatározott feltételek mellett – elengedhető, mérsékelhető vagy növelhető.⁴²⁷

A területi szociális gondozás formái:

6.2.1.1 Idősek klubja

Tagság: minden nyugdíjaskorú, aki saját ellátására csak részben képes.⁴²⁸

A biztosított ellátások:

– napi háromszori étkezés, melyért szociális helyzettől függően térítési díjat kell fizetni,⁴²⁹

– rendszeres orvosi ellátás és tisztálkodási lehetőségek,⁴³⁰

– hasznos időtöltés biztosítása,

– önkéntes foglalkoztatás is lehetséges, mely után munkajutalom jár.⁴³¹

Működtetés: a területi gondozóközpont (annak hiányában a tanács megfelelő szerve).

Finanszírozás: a helyi tanács.

6.2.1.2 Szállást biztosító idősek klubja

Egész éven át folyamatosan vagy időszakosan biztosít gondozást az arra rászorulóknak.⁴³²

Az idősek klubjára vonatkozó szabályok érvényesek, azzal az eltéréssel, hogy a térítési díjon felül a tagoknak jogszabályban meghatározott összegű szállásköltséget is fizetniük kell.⁴³³

6.2.1.3 Házi gondozás

Jogosult: az a nyugdíjkorhatár feletti, fogyatékos vagy egészségi állapota miatt rászoruló személy, aki azt igényli, és gondozásra képes hozzátartozója nincs.⁴³⁴

Működteti: a tanács vagy más – jogszabályban meghatározott⁴³⁵ – szervezet (intézmény) által fenntartott házi gondozószolgálat.⁴³⁶

Térítési díj: jogszabályban meghatározott módon az ápoló óradíja és a gondozási idő figyelembevételével kell megállapítani.⁴³⁷

A gondozás tartalma: meleg étel biztosítása, bevásárlás, a tisztálkodás és öltöztetés biztosítása, hivatalos ügyek intézése, orvoshoz kísérés, a gyógyszerek kiváltása és adagolása, pszichés gondozás.⁴³⁸

A gondozás során a körzeti egészségügyi szolgálat és a házi gondozószolgálat együttműködik.⁴³⁹

Finanszírozza: a helyi tanács.

6.2.1.4 Szociális étkeztetés

Jogosult: idős személy, aki egészségi állapota vagy szociális helyzete miatt arra rászorul.

Térítési díj: felső határa a szolgáltatott étel önköltségét nem haladhatja meg.

Finanszírozás: a helyi tanács.

Működtetés: intézmények (szociális otthon, idősek klubja).

6.2.2 Időskorúak szociális otthona

A beutalás feltételei: nyugdíjkorhatár feletti személy, akinek gondozása nincs biztosítva, és az a házigondozás keretében nem oldható meg.⁴⁴⁰ A beutalást saját maga kérheti.⁴⁴¹

A gondozás: teljes körű.⁴⁴² Önkéntes foglalkoztatás lehetséges.⁴⁴³

Gondozási díj: a gondozottnak vagy a tartására kötelezett személynek kell megfizetni. Ha a gondozott erre képtelen, vagyona és tartásra köteles hozzátartozója nincs, az elhelyezés térítésmentes.⁴⁴⁴

Megállapításánál a gondozott jövedelmét és vagyonát kell figyelembe venni.⁴⁴⁵

A rendszeres jövedelemmel rendelkező időskorú esetén a jövedelem 80 százaléka.⁴⁴⁶ Felső határát jogszabály tartalmazza.⁴⁴⁷

Működtetés és finanszírozás: a fővárosi, illetve a megyei tanácsok.

1995. március 12.

6.2.1 Az alapellátás keretében

6.2.1.1 Étkeztetés⁴⁴⁸

A jogosultság, a működtető, a térítési díj és a gondozás tartalma megegyezik a szociális étkeztetés esetében leírtakkal.

Finanszírozás: helyi önkormányzat.

6.2.1.2 Házi segítségnyújtás⁴⁴⁹

A jogosultság, a működtető és a térítési díj megegyezik a házi gondozás esetében leírtakkal.

Finanszírozás: a helyi önkormányzat.

6.2.2 A szakosított ellátások keretében

6.2.2.1 Idősek otthona⁴⁵⁰

A beutalás feltételei, a gondozás tartalma és a gondozási díj megegyezik az időskorúak szociális otthona esetében leírtakkal.

Működtetés és finanszírozás: a fővárosi, illetve a megyei önkormányzatok.

6.2.2.2 Idősek klubja⁴⁵¹

A tagság, a biztosított ellátások és a működtető változatlan.

Az étkezés térítési díja a tag rendszeres jövedelmének legfeljebb 30 százaléka lehet.

Finanszírozás: minden 2000 lakosnál nagyobb település önkormányzata.⁴⁵²

6.2.2.3 Időskorúak gondozóháza⁴⁵³

Igénybevétel: az az időskorú, aki önmagáról betegsége miatt vagy más okból nem képes gondoskodni. A tartózkodás időtartama legfeljebb egy év.

Térítési díj: a rendszeres jövedelem max. 60 százaléka.

Működtetés és finanszírozás: minden 10 000 lakosnál nagyobb település önkormányzata.⁴⁵⁴

Az illetékes önkormányzat a fenti intézmények mindegyikét működtetheti szerződéses formában is (alapítvány, egyesület, egyházak, egyéni és társas vállalkozók útján).

1995. december 31.

Változatlan.

7. Halál, árvaság, özvegyiség

A hozzátartozó halála, anyagi szempontból, két módon is jelentősen megterheli a családot. Adott helyzetben már a temetés költségeinek előteremtése is komoly gondot jelenthet, az elhunyt jövedelmének kiesése pedig folyamatosan zavart okozhat a családi költségvetésben. Az állam részben a társadalombiztosításon, részben a helyi önkormányzatokon keresztül próbálja meg pótolni a kieső jövedelem egy részét. Az ellátás módja attól függ, hogy az elhunyt hozzátartozó halálának időpontjában milyen ellátásban részesült vagy részesülhetett volna. Ennek megfelelően létezik özevyei, illetve szülői nyugdíj, hozzátartozói baleseti nyugellátás, valamint árvaellátás.

7.1 Temetési költségek

7.1.1 Temetési segély

1990. május 2.

Jogosult: akinek hozzátartozója biztosításának időtartama alatt vagy azt követően 180 napon belül hunyt el.⁴⁵⁴

Összege: fix, jogszabály által meghatározott.⁴⁵⁵

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

1995. március 12.

7.1.1 Temetési segély⁴⁵⁶

Jogosult: hozzátartozó, ha temetési költségek viselése a saját, illetve családja létfenntartását veszélyezteti, vagy aki az elhunyt személy temetéséről gondoskodott anélkül, hogy arra köteles lett volna.

Nem jogosult az, akinek családjában az egy főre jutó havi jövedelem eléri az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének háromszorosát.

Összege: nem lehet kevesebb a legolcsóbb temetés költségeinek 10 százalékánál, de elérheti annak teljes összegét is.

Finanszírozás: a helyi önkormányzat.

7.1.2 Köztemetés⁴⁵⁷

A települési önkormányzatnak kell gondoskodnia a területén elhunyt személy temetéséről, ha annak tartásra köteles vagy képes hozzátartozója nincs.

1995. december 31.

Változatlan.

7.2 Az elhalálozott kieső jövedelmének pótlása

7.2.1 Özvegyi nyugdíj

1990. május 2.

Formája:

- ideiglenes vagy
- állandó.⁴⁵⁸

Jogosultság.

Állandó özvegyi nyugdíjra jogosult az a feleség, aki férje halálakor a nyugdíjkorhatárt elérte vagy rokkant, vagy férje jogán legalább két árvaellátásra jogosult gyermek eltartásáról gondoskodik, és akinek férje haláláig az öregségi vagy rokkantsági nyugdíjra jogosító szolgálati időt megszerezte, vagy nyugdíjasként halt meg.⁴⁵⁹

Ha csak a férjre vonatkozó kritériumok állnak fenn, akkor a feleség ideiglenes özvegyi nyugdíjra jogosult.⁴⁶⁰ Meghatározott feltételek mellett az élettárs is jogosult az ellátásra.⁴⁶¹

Összeg: annak a nyugdíjnak a fele, amely az elhunyt férjet megillette vagy megillette volna.⁴⁶²

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

1995. március 12.

Formája:

- ideiglenes vagy
- állandó.⁴⁶³

Jogosultság.

Állandó özvegyi nyugdíjra jogosult az, aki házastársa halálakor a nyugdíjkorhatárt elérte vagy rokkant, vagy házastársa jogán legalább két árvaellátásra jogosult gyermek eltartásáról gondoskodik, és akinek férje halálakor az öregségi vagy rokkantsági nyugdíjra jogosító szolgálati időt megszerezte, vagy nyugdíjasként halt meg.⁴⁶⁴

Ha csak az elhunytira vonatkozó kritériumok állnak fenn, akkor a házastárs ideiglenes özvegyi nyugdíjra jogosult.⁴⁶⁵ Meghatározott feltételek mellett az élettárs is jogosult az ellátásra.⁴⁶⁶

Összeg: annak a nyugdíjnak a fele, amely az elhunyt férjet megillette vagy megillette volna.⁴⁶⁷

Finanszírozás: a Nyugdíjbiztosítási Alap.

1995. december 31.

Változatlan.

7.2.2 Végkielégítés⁴⁶⁸

Jogosult: az az özvegy, akinek az állandó özvegyi nyugdíjra való jogosultsága újabb házasságkötés folytán szűnik meg.

Összege: egy évi özvegyi nyugdíj összegével megegyező.

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

1995. március 12.

A jogosultság és az ellátás összege változatlan.

Finanszírozás: a Nyugdíjbiztosítási Alap.

1995. december 31.

Változatlan.

7.2.2 Árvaellátás

1990. május 2.

Jogosult: annak gyermeke és mostohagyermek, aki nyugdíjasként halt meg (vagy haláláig az öregségi vagy rokkantsági nyugdíjhoz szükséges szolgálati időt megszerezte).⁴⁶⁹ Meghatározott feltételek mellett nevelt gyermek, testvér vagy unoka is jogosult.⁴⁷⁰ Az ellátás az árva 16 éves koráig jár (ha nappali tagozaton tanul, akkor a tanulmányok idejére, de legfeljebb 25 éves korig).⁴⁷¹ Ha a jogosult megrokkann, akkor a rokkantság időtartamára jár.

Összege: az özvegyi nyugdíj fele (meghatározott körülmények között annak teljes összege).⁴⁷²

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

1995. március 12.

Jogosultság: változatlan.

Összege: változatlan.

Finanszírozás: a Nyugdíjbiztosítási Alap.

1995. december 31.

Változatlan.

7.2.4 Szülői nyugdíj

1990. május 2.

Jogosult: az a szülő (nagyszülő), akinek gyermeke (unokája) az öregségi vagy rokkantsági nyugdíjhoz szükséges szolgálati idő megszerzése után vagy nyugdíjasként halt meg, ha a szülő (nagyszülő) gyermekének halála előtt rokkant volt, és gyermeke egy éven át eltartotta.⁴⁷³

Összege: az özvegyi nyugdíjével egyenlő.⁴⁷⁴ A rokkantság időtartamára jár.⁴⁷⁵

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

1995. március 12.

Jogosultság: nem változott.

Összege: nem változott.

Finanszírozás: a Nyugdíjbiztosítási Alap.

1995. március 31.

Változatlan.

7.2.5 Hozzá tartozói baleseti nyugellátás

1990. május 2.

Jogosult:

– akinek hozzátartozója üzemi baleset következtében meghalt,⁴⁷⁶ vagy

– akinek hozzátartozója saját jogú baleseti nyugellátásban részesült, és időközben meghalt.⁴⁷⁷

A hozzátartozó ideiglenes vagy állandó özvegyi nyugdíjra, árvaellátásra, szülői nyugdíjra jogosult a hozzátartozói nyugellátások szabályai szerint azzal az eltéréssel, hogy

- a hozzátartozót a baleseti nyugellátás szolgálati időre tekintet nélkül megilleti,
- az üzemi baleset miatt bekövetkezett halál esetében az özvegyen maradt nő

életkorára, egészségi állapotára, valamint az árvaellátásra jogosult gyermekekre való tekintet nélkül állandó özvegyi nyugdíjra jogosult.⁴⁷⁸

Mértéke: a baleseti özvegyi nyugdíj annak a nyugdíjnak a fele, amely a sérültet, illetőleg a baleseti rokkantsági nyugdíjast a halál időpontjában megillette vagy megillette volna.⁴⁷⁹

Finanszírozás: a Társadalombiztosítási Alap.

1995. március 12.

Jogosult:

- akinek hozzátartozója üzemi baleset következtében meghalt,⁴⁸⁰ vagy
- akinek hozzátartozója saját jogú baleseti nyugellátásban részesült, és időközben meghalt.⁴⁸¹

A hozzátartozó ideiglenes vagy állandó özvegyi nyugdíjra, végkielégítésre, árvaellátásra, szülői nyugdíjra jogosult a hozzátartozói nyugellátások szabályai szerint, azzal az eltéréssel, hogy

- a hozzátartozót a baleseti nyugellátás szolgálati időre tekintet nélkül megilleti,
- az üzemi baleset miatt bekövetkezett halál esetében az özvegyen maradt házastárs életkorára, egészségi állapotára, valamint az árvaellátásra jogosult gyermekekre való tekintet nélkül állandó özvegyi nyugdíjra jogosult.⁴⁸²

Mértéke: változatlan.

Finanszírozás: a nyugdíjkorhatár betöltéséig az Egészségbiztosítási Alap, azt követően a Nyugdíjbiztosítási Alap.

1995. december 31.

Változatlan.

7.2.6 A hozzátartozói nyugellátások együttes összege

1990. május 2.

Kisebb, mint az özvegyi nyugdíj két és félszerese.⁴⁸³

1995. március 12.

Kisebb, mint az özvegyi nyugdíj kétszerese.⁴⁸⁴

1995. december 31.

Változatlan.

Összefoglaló táblázat az egyes ellátásokat szabályozó törvényekről

A törvény száma	Kihirdetésének időpontja	A kihirdető Magyar Közlöny száma
1967. évi II. törvény a Munka Törvénykönyvéről	X.8.	MK 67.
1975. évi II. törvény a társadalombiztosításról	IV.22.	MK 28.
1985. évi I. törvény az oktatásról	V.2.	MK 19
1989. évi LI. törvény a fogyasztási adóról és a fogyasztói árkiegészítésekről	XII.28.	MK 98.
1990. évi XXV. törvény a családi pótlékról	III.13.	MK 22.
1991. évi IV. törvény a foglalkoztatásról	II.23.	MK 20.
1991. évi LXXVIII. törvény a fogyasztási adóról és a fogyasztói árkiegészítésekről	XII.23.	MK 143.
1991. évi XC. törvény a magánszemélyek jövedelemadójáról	XII.29.	MK 148.
1992. évi XXII. törvény a Munka Törvénykönyvéről	V.4.	MK 45.
1992. évi LXXIV. törvény a társadalombiztosítás pénzügyi alapjairól	XII.30.	MK 135.
1993. évi III. törvény a szociális ellátásokról	I.27.	MK 8.
1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról	VIII.3.	MK 107.
1993. évi LXXX. törvény a felsőoktatásról	VIII.3.	MK 107.
1993. évi XCVI. törvény az Önkéntes Kölcsönös Biztosító Pénztárakról	XII.6.	MK 176.

Jegyzetek

- 1 1967. évi II. törvény 38.§ (3), az 1979. évi 29. törvényerejű rendelet által módosítva.
 2 Uo. 26.§ (4).
 3 Uo. 19.§ (1),(2).
 4 1992. évi XXII. törvény 85.§ (1),(2).
 5 Uo. 121.§ (1) és 128.§ (2).
 6 Uo. 90.§ (1).
 7 1992. évi XXII. törvény 105.§ (2).
 8 Uo. 138.§ (5).
 9 Uo. 151.§ (2).
 10 Uo. 105.§ (2), az 1995. LV. törvény által módosítva.
 11 L. a 3. és 4. jegyzetek 1995. évi LV. törvény által módosított szövegét. A távolléti díj meghatározását az 1992. évi XXII. törvény – 1995. évi LV. törvény által beiktatott – 151/A.§-a tartalmazza.
 12 1967. évi II. törvény 43.§ (2).
 13 1992. évi XXII. törvény 138.§ (1).
 14 1975. évi II. törvény 26.§.
 15 171/1992. (XII.23.) KORM. rendelet 1.§ (1).
 16 Uo. 1.§ (1) és 2.§ (1).
 17 Uo. 6.§ (1).
 18 Uo. 8.§ (3).
 19 A kormány 1995. március 12-én kihirdetett gazdasági stabilizációt szolgáló intézkedései között szerepelt az ellátás ismételt egyszerű, fix összegűvé tétele és a jogosultságnak a család jövedelmi szintjéhez kötése. Az 1995. évi XLVIII. törvény vonatkozó rendelkezéseit az Alkotmánybíróság határozatában hatályon kívül helyezte.
 20 1975. évi II. törvény 23.§ (1).
 21 Uo. 25.§ (1).
 22 Uo. 25.§ (2).
 23 1975. évi II. törvény 25.§ (1).
 24 Uo. 25.§ (2), az 1993. évi VIII. törvény által beiktatva.
 25 Uo. 25.§ (3), az 1993. évi VIII. törvény által beiktatva.
 26 A kormány 1995. március 12-én kihirdetett gazdasági stabilizációt szolgáló intézkedései között szerepelt az ellátási jogosultságnak a család jövedelmi szintjéhez kötése. Az 1995. évi XLVIII. törvény vonatkozó rendelkezéseit az Alkotmánybíróság határozatában hatályon kívül helyezte.
 27 1967. évi II. törvény 43.§.
 28 Uo. 26.§ (4).
 29 Uo. 42.§ (2).
 30 1992. évi XXII. törvény 138.§ (4).
 31 Uo. 90.§ (1).
 32 1992. évi XXII. törvény 132.§ (2).
 33 Uo. 105.§ (5).
 34 Uo. 90.§ (1), az 1995. évi LV. törvény által módosított szöveg.
 35 1990. évi XXV. törvény 1.§ (1).
 36 Uo. 2.§.
 37 Uo. 5.§.
 38 Uo. 1.§ (1), az 1995. évi CXXII. törvény által módosított szöveg.
 39 1990. évi XXV. törvény 2.§.
 40 Uo. 5.§, az 1995. évi CXXII. törvény által módosított szöveg.
 41 Uo. 5.§.
 42 Uo. 1.§ (7), az 1995. évi CXXII. törvény által módosított szöveg.
 43 1975. évi II. törvény 25/A.§ (1), 1989. évi XLVII. törvény által beiktatott szöveg.
 44 89/1990.(V.1.) MT rendelet 67.§ (1).
 45 10/1982.(IV.16.) MT rendelet 1.§ (1), a 88/1989.(VII.31.) MT rendelet által beiktatott szöveg.
 46 22/1989.(VII.31.) SZEM rendelet 11.§.
 47 22/1989.(VII.31.) SZEM rendelet 12.§ (1).
 48 89/1990.(V.1.) MT rendelet 67.§ (1), a 183/1993.(XII.31.) KORM. rendelet által módosított szöveg.
 49 1975. évi II. törvény 22/A.§, melyet az 1992. évi IX. törvény iktatott be, és az 1975. évi II. törvény 103/B.§, az 1993. évi VIII. törvény által módosított szöveg.
 50 1993. évi III. törvény 27.§ (1).
 51 Uo. 27.§ (3).
 52 Uo. 30.§.
 53 1975. évi II. törvény 103/B.§ (9).
 54 1993. évi III. törvény 28.§.
 55 A kormány 1995. március 12-én meghirdetett stabilizációs intézkedéscsomagja tartalmazta mind a három gyermekgondozási ellátás szabályozásának megváltoztatását. A kormány szándéka szerint a GYED teljes egészében megszűnt volna, a GYES pedig a család jövedelmi helyzetétől vált volna függővé. Az Alkotmánybíróság határozatában a vonatkozó rendelkezéseket hatályon kívül helyezte.
 56 10/1978.(XII.5.) EÜM rendelet.
 57 2/1994.(I.30.) NM rendelet 24.§ (2).
 58 Uo. 26.§ (1) és 27.§ (1).
 59 114/1988.(XII.3.) MT rendelet 1.§ (1).
 60 Uo. 3.§ (1),(3).

- 61 Uo. 3.§ (4).
 62 Uo. 4.§ (1).
 63 52/1987.(X.15.) MT rendelet 1.§ (2).
 64 7/1990.(I.29.) MT rendelet 1.§ (1).
 65 Uo. 4.§ (1).
 66 Uo. 4.§ (3).
 67 52/1987.(X.15.) MT rendelet 1.§ (2).
 68 1975. évi II.törvény 103.§ (9).
 69 Uo. 103/C.§ (3), az 1992. évi IX. törvény által módosított szöveg.
 70 1991. évi IV. törvény 25.§ (1).
 71 Ezt a kritériumot az 1991. évi LXXXIX. törvény iktatta be.
 72 1991. évi IV. törvény 27.§ (1),(2), az 1992. évi LXXX. törvény által módosított szöveg.
 73 Uo. 26.§ (5), az 1992. évi LXXX. törvény által módosított szöveg.
 74 Uo. 26.§ (6), az 1992. évi LXXX. törvény által módosított szöveg.
 75 1993. évi III. törvény 33.§ (1), az 1994. évi VI. törvény által módosított szöveg.
 76 Uo. 33.§ (2).
 77 Frey Mária: Az állam szerepe a foglalkoztatáspolitikában és a munkaerőpiaci programok menedzselésében. Munkaügyi Kutatóintézet, Budapest, 1994. április, *kézirat*, 47. oldal.
 78 1991. évi IV. törvény 30.§.
 79 1991. évi IV. törvény 32.§ (1), az 1991. évi LXXXIX. törvény által módosított szöveg.
 80 Uo. 32.§ (1), az 1992. évi LXXX. törvény által módosított szöveg.
 81 Uo. 33.§ (1).
 82 Uo. 27.§ (3), az 1995. évi LII. törvény által módosított szöveg.
 83 Uo. 33.§ (2), az 1995. évi XLVIII. törvény által módosított szöveg.
 84 Uo. 30.§, az 1995. évi LII. törvény által módosított szöveg. Az ellátásra vonatkozó rendelkezések egy külön jogszabály által meghatározott időpontban lépnek hatályba, 1995. december 31-ét követően. Addig az időpontig az előnyügdíjra vonatkozó rendelkezések hatályban maradnak. Szüneteltetni kell az előnyügdíj folyósítását, ha az abból származó jövedelem havi összege meghaladja a legkisebb munkabér 50%-át.
 85 1991. évi IV. törvény 33.§ (1), az 1995. évi LII. törvény által módosított szöveg.
 86 1/1990.(I.11.) ÁBMH rendelkezés 1.§ (1).
 87 Uo. 1.§ (2).
 88 Uo. 2.§.
 89 Uo. 5.§ (1).
 90 2/1990.(I.11.) ÁBMH rendelkezés 1.§.
 91 Uo. 3.§ (2).
 92 1/1989.(III.12.) ÁBMH rendelkezés 1.§ (1).
 93 Uo. 1.§ (3).
 94 Uo. 5.§ (2), a 3/1990.(I.11.) ÁBMH rendelkezés által módosított szöveg.
 95 Uo. 5.§ (3),(4) és 6.§ (1).
 96 1/1988.(II.2.) ÁBMH rendelkezés.
 97 52/1987.(X.15.) MT rendelet 1.§ (2).
 98 Uo. 3.§, 4.§ (1).
 99 Uo. 5.§.
 100 Uo. 4.§ (2).
 101 Uo. 1.§ (2).
 102 7/1989.(IX.7.) ÁBMH rendelkezés 1.§ (1).
 103 Uo. 2.§.
 104 Uo. 4.§ (1).
 105 Uo. 6.§ (1).
 106 Uo. 7.§ (1).
 107 1975. évi II. törvény 103/C.§ (2), az 1992. évi IX. törvény által módosított szöveg.
 108 Uo. 103/C.§ (3), az 1992. évi IX. törvény által módosított szöveg.
 109 1991. évi IV. törvény 14.§ (1),(2),(3).
 110 Uo. 14.§ (6).
 111 Uo. 14.§ (4).
 112 1991. évi IV. törvény 14.§.
 113 Uo. 16/A.§ (1). A paragrafus szövegét az 1994. évi XLVII. törvény, az (1) bekezdését az 1994. évi CV. törvény módosította.
 114 Uo. 16/A.§ (1). A paragrafus szövegét az 1994. évi XLVII. törvény, az (1) bekezdését az 1994. évi CV. törvény módosította.
 115 Uo. 16/A.§ (2), az 1994. évi XLVII. törvény által módosított szöveg.
 116 Uo. 15.§.
 117 Uo. 16.§.
 118 1991. évi IV. törvény 17.§.
 119 Frey Mária: Az állam szerepe a foglalkoztatáspolitikában és a munkaerőpiaci programok menedzselésében. Munkaügyi Kutatóintézet, Budapest, 1994. április, *kézirat*, 56. oldal.
 120 1991. évi IV. törvény 18.§.
 121 Uo. 19.§.
 122 Uo. 16.§, az 1995. évi LII. törvény által módosított szöveg.
 123 Az 1991. évi IV. törvény vonatkozó rendelkezéseit az 1995. évi LII. törvény hatályon kívül helyezte.
 124 1989. évi LI. törvény 8.§ és a 2. számú melléklet.
 125 Uo. 11.§ (1).

- 126 1991. évi LXXVIII. törvény 12.§ (1), az 1994. évi LXXXVIII. törvény által módosított szöveg.
- 127 Uo. 14.§, az 1992. évi LXXI. törvény által módosított szöveg.
- 128 106/1988.(XII.26.) MT rendelet 1.§ (1), a 16/1990.(I.31.) MT rendelet által módosított szöveg.
- 129 Uo. 1.§ (4).
- 130 Uo. 2.§ (1), a 16/1990.(I.31.) MT rendelet által módosított szöveg.
- 131 Uo. 2.§ (2), a 16/1990.(I.31.) MT rendelet által módosított szöveg.
- 132 Uo. 2.§ (3).
- 133 Uo. 2.§ (5).
- 134 Uo. 2.§ (4).
- 135 Uo. 2.§ (6).
- 136 Uo. 12.§.
- 137 106/1988.(XII.26.) MT rendelet 4.§ (1).
- 138 Uo. 4.§ (1).
- 139 Uo. 12.§.
- 140 Uo. 5.§ (1), a 16/1990.(I.31.) MT rendelet által módosított szöveg.
- 141 Uo. 5.§ (1).
- 142 Uo. 5.§ (2).
- 143 Uo. 5.§ (3).
- 144 Uo. 12.§.
- 145 Uo. 6.§ (1).
- 146 Uo. 10.§ (1).
- 147 106/1988.(XII.26.) MT rendelet 10.§ (1).
- 148 Uo. 10.§ (2).
- 149 Uo. 12.§.
- 150 Uo. 3/A.§, a 16/1990.(I.31.) MT rendelet által beiktatott szöveg.
- 151 Uo. 3/B.§, a 16/1990.(I.31.) MT rendelet által beiktatott szöveg.
- 152 Uo. 8.§ (1).
- 153 Uo. 8.§ (2).
- 154 Uo. 1.§ (3), a 109/1990.(XII.20.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 155 Uo. 1.§ (7), a 136/1993.(X.7.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 156 106/1988.(XII.26.) MT rendelet 2.§ (1), a 141/1994.(XI.2.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 157 Uo. 2.§ (2).
- 158 Uo. 2.§ (4), a 141/1994.(XI.2.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 159 Uo. 1.§ (6).
- 160 Uo. 2.§ (5), a 136/1993.(X.7.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 161 Uo. 3.§ (2), a 141/1994.(XI.2.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 162 Uo. 1.§ (7), a 141/1994.(XI.2.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 163 109/1990.(XII.20.) KORM rendelet.
- 164 106/1988.(XII.26.) MT rendelet 4.§ (1),(2), a 136/1993.(X.7.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 165 Uo. 4.§ (2), a 136/1993.(X.7.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 166 Uo. 4.§ (3), a 136/1993.(X.7.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 167 106/1988.(XII.26.) MT rendelet 6.§ (1).
- 168 Uo. 10.§ (1), a 76/1992.(IV.30.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 169 Uo. 10.§ (1), a 76/1992.(IV.30.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 170 Uo. 10.§ (2), a 76/1992.(IV.30.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 171 Uo. 8.§ (1).
- 172 Uo. 8.§ (2).
- 173 Uo. 9.§ (1), a 141/1994.(XI.2.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 174 109/1990.(XII.20.) KORM rendelet hatályon kívül helyezte.
- 175 106/1988.(XII.26.) MT rendelet 3/B.§ (1),(3).
- 176 106/1988.(XII.26.) MT rendelet 3/B.§ (2), a 109/1990.(XII.20.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 177 Uo. 1.§ (3), a 45/1995.(IV.24.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 178 Uo. 1.§ (6).
- 179 Uo. 4.§ (2), a 45/1995.(IV.24.) KORM rendelet által módosított szöveg.
- 180 A Társadalombiztosítási Alap létrehozásáról az 1988. évi XXI. törvény rendelkezik.
- 181 1975. évi II. törvény 5.§.
- 182 1975. évi II. törvény 5.§.
- 183 Uo. 1.§, az 1992. évi LXXXIV. által módosított szöveg.
- 184 Uo. 11.§ (2) és a 15.§ (1).
- 185 Uo. 5.§ (3).
- 186 Uo. 5.§, az 1993. évi VIII. törvény.
- 187 Uo. 16/A.§, az 1992. évi IX. törvény által módosított szöveg.
- 188 1975. évi II. törvény 16/A.§ (7)
- 189 Uo. 16/A.§ (6).
- 190 1975. évi II. törvény 16/B.§, az 1993. évi VIII. törvény által módosított szöveg.
- 191 107/1992.(VI.26.) KORM rendelet 1.§ (1).
- 192 Uo. 1.§ (2).
- 193 Uo. 2.§ (1).
- 194 Uo. 2.§ (2).

- 195 107/1992.(VI.26.) KORM rendelet 3.§ (1).
 196 1975. évi II. törvény 16/A.§ (1),(2), az 1992. évi IX. törvény.
 197 52/1993.(VI.2.) KORM rendelet 1.§ (1).
 198 Uo. 1.§ (2).
 199 Uo. 7.§.
 200 Uo. 8.§ (1).
 201 Uo. 9.§.
 202 A járóbeteg szakellátásra vonatkozó rendelkezéseket az 52/1993.(VI.2.) KORM rendelet 21–24. paragrafusai tartalmazzák.
 203 A fekvőbeteg szakellátásra vonatkozó rendelkezéseket az 52/1993.(VI.2.) KORM rendelet 25–36. paragrafusai tartalmazzák.
 204 52/1993.(VI.2.) KORM rendelet 17.§ (1).
 205 1995. évi XLVIII. törvény 80.§ (1),(2).
 206 107/1992.(VI.26.) KORM rendelet 1.§ (1), a 71/1995.(VI.17.) KORM rendelet által módosított szöveg.
 207 107/1992.(VI.26.) KORM rendelet 1.§ (2), a 71/1995.(VI.17.) KORM rendelet által módosított szöveg.
 208 Uo. 2.§ (1), a 71/1995.(VI.17.) KORM rendelet által módosított szöveg.
 209 89/1990.(V.1.) MT rendelet 19/A.§.
 210 107/1992.(VI.26.) KORM rendelet 2.§ (2), a 71/1995.(VI.17.) KORM rendelet által módosított szöveg.
 211 Uo. 3.§ (2), a 71/1995.(VI.17.) KORM rendelet által módosított szöveg.
 212 1975. évi II. törvény 17.§.
 213 Uo. 18.§, az 1985. évi I. törvényerejű rendelet által módosított szöveg.
 214 Uo. 19.§ (1), az 1985. évi I. törvényerejű rendelet által módosított szöveg.
 215 Uo. 19.§ (2).
 216 Uo. 19.§ (2).
 217 Uo. 22.§ (1),(2), az 1987. évi 18. törvényerejű rendelet által módosított szöveg.
 218 Uo. 17.§, az 1995. évi XII. törvény által módosított szöveg.
 219 Uo. 19.§ (1), az 1993. évi VIII. törvény által módosított szöveg.
 220 1975. évi II. törvény 19.§ (3), az 1993. évi VIII. törvény által módosított szöveg.
 221 Uo. 19.§ (4), az 1993. évi VIII. törvény által módosított szöveg.
 222 Uo. 22.§ (1), az 1990. évi LXXV. törvény által módosított szöveg.
 223 Uo. 22/A.§, az 1992. évi IX. törvény által módosított szöveg.
 224 Uo. 22.§ (5), az 1995. évi XLVIII. törvény által módosított szöveg.
 225 Uo. 76.§ (1).
 226 Uo. 79.§.
 227 1975. évi II. törvény 81.§.
 228 Uo. 82.§.
 229 Uo. 83.§. (1).
 230 Uo. 83.§. (2).
 231 Uo. 87.§ (1),(2).
 232 Uo. 88.§ (1),(2).
 233 Uo. 88.§ (3).
 234 Uo. 89.§.
 235 1975. évi II. törvény 80.§ (1).
 236 Uo. 80.§ (2).
 237 Uo. 80.§ (3), az 1980. évi 20. törvényerejű rendelet által módosított szöveg.
 238 Uo. 80.§ (1), az 1991. évi II. törvény által módosított szöveg.
 239 Uo. 80.§ (2), az 1991. évi II. törvény által módosított szöveg.
 240 Uo. 80.§ (6), az 1993. évi VIII. törvény által módosított szöveg.
 241 Uo. 79/A.§, melynek szövegét az 1992. évi IX. törvény.
 242 Uo. 80.§ (4), az 1995. évi XLVIII. törvény által módosított szöveg.
 243 1993. évi XCVI. törvény 3.§ (3) és 21.§ (1).
 244 Uo. 5.§ (1).
 245 Uo. 19. és 24.§.
 246 Uo. 3.§ (3)–(8).
 247 Uo. 3.§ (2).
 248 Uo. 13.§ (1).
 249 Uo. 12.§ (3).
 250 Uo. 3.§ (2).
 251 Uo. 30.§ (1).
 252 1993. évi XCVI. törvény 3.§ (2).
 253 Uo. 51.§ (1).
 254 Uo. 18.§. (1).
 255 Uo. 51.§ (5).
 256 Uo. 51.§ (6).
 257 1991. évi XC. törvény 38/A.§ (1).
 258 2/1969.(V.4.) EÜM rendelet 4.§ (1).
 259 Uo. 5.§ (1).
 260 Uo. 5.§ (2).
 261 Uo. 9.§ (2).
 262 6/1971.(XI.30.) EÜM rendelet 1.§ (1).
 263 Uo. 1.§ (2).
 264 Uo. 1.§ (3).
 265 Uo. 3.§ (1), a 2/1976.(I.26.) EÜM rendelet által módosított szöveg.
 266 Uo. 4.§ (1),(2).
 267 Uo. 1.§ (4).
 268 83/1987.(XII.27.) MT rendelet 1.§ (1).
 269 Uo. 1.§ (2).

- 270 Uo. 2.§ (3).
 271 1975. évi II. törvény 47.§.
 272 Uo. 49.§.
 273 Uo. 50.§ (1).
 274 1975. évi II. törvény 50.§ (2).
 275 Uo. 51.§.
 276 A 2/1969.(V.4.) EÜM rendeletnek a segély összegére vonatkozó részét a 17/1992.(VII.10.) NM rendelet hatályon kívül helyezte.
 277 6/1971.(XI.30.) EÜM rendelet 4.§ (1), a 17/1992.(VII.10.) NM rendelet által módosított szöveg.
 278 Uo. 6.§ (1).
 279 1975. évi II. törvény 49.§, az 1993. évi VIII. törvény által módosított szöveg.
 280 179/1993.(XII.29.) KORM rendelet 1.§ (1).
 281 Uo. 2.§ (1).
 282 Uo. 1.§ (3).
 283 A szövegrészt a 26/1994.(II.27.) KORM rendelet iktatta be.
 284 179/1993.(XII.29.) KORM rendelet 1.§ (3).
 285 Uo. 2.§ (2).
 286 Uo. 21.§, a 26/1994.(II.27.) KORM rendelet által módosított szöveg.
 287 Uo. 10.§ (1).
 288 Uo. 13.§ (1), a 26/1994.(II.27.) KORM rendelet által módosított szöveg.
 289 Uo. 4§. (1), a 26/1994. (II.27.) KORM rendelet által módosított szöveg.
 290 Uo. 4.§ (2).
 291 Uo. 4.§ (3).
 292 Uo. 3.§ (4),(5).
 293 179/1993.(XII.29.) KORM rendelet 6.§ (1), a 26/1994.(II.27.) KORM rendelet által módosított szöveg.
 294 Uo. 6.§ (2), a 26/1994.(II.27.) KORM rendelet által módosított szöveg.
 295 Uo. 5.§ (2),(3).
 296 Uo. 8.§ (1), a 26/1994.(II.27.) KORM rendelet által módosított szöveg.
 297 Uo. 7.§ (2), a 26/1994.(II.27.) KORM rendelet által módosított szöveg.
 298 Uo. 8/A.§ (2), a 26/1994.(II.27.) KORM rendelet által módosított szöveg.
 299 Uo. 8/A.§ (3), a 26/1994.(II.27.) KORM rendelet által módosított szöveg.
 300 Uo. 8/A.§ (1), a 26/1994.(II.27.) KORM rendelet által módosított szöveg.
 301 Uo. 9.§.
 302 8/1983.(VI.29.) EÜM-PM együttes rendelet 1.§ (2).
 303 Uo. 1.§ (3).
 304 Uo. 1.§ (4),(5).
 305 Uo. 11.§.
 306 Uo. 12.§.
 307 Uo. 18.§ (5).
 308 Uo. 13.§ (1).
 309 Uo. 13.§ (2),(3),(4).
 310 Uo. 14.§ (1).
 311 Uo. 15.§.
 312 8/1983.(VI.29.) EÜM-PM együttes rendelet 27/A.§. A paragrafus szövegét a 2/1987.(XII.30.) SZEM-PM együttes rendelet iktatta be.
 313 Uo. 19.§ (1).
 314 Uo. 19.§ (2).
 315 Uo. 19.§ (1).
 316 Uo. 20.§ (1).
 317 Uo. 20.§ (2).
 318 Uo. 20.§ (4).
 319 Uo. 19.§ (1).
 320 Uo. 22.§ (1).
 321 8/1983.(VI.29.) EÜM-PM együttes rendelet 22.§ (2).
 322 Uo. 1.§ (2), a 23/1992.(VIII.26.) NM-PM együttes rendelet által módosított szöveg.
 323 Uo. 1.§ (3), a 23/1992.(VIII.26.) NM-PM együttes rendelet által módosított szöveg.
 324 Uo. 1.§ (5), a 23/1992.(VIII.26.) NM-PM együttes rendelet által módosított szöveg.
 325 Uo. 1.§ (6). A bekezdést a 20/1993.(XI.17.) NM-PM együttes rendelet iktatta be.
 326 Uo. 11.§, a 23/1992.(VIII.26.) NM-PM együttes rendelet által módosított szöveg.
 327 Uo. 18.§ (5).
 328 Uo. 13.§ (1), a 23/1992.(VIII.26.) NM-PM együttes rendelet által módosított szöveg.
 329 Uo. 13.§ (3). A bekezdés szövegét a 10/1991.(V.14.) NM-PM együttes rendelet iktatta be.
 330 Uo. 14.§ (1), a 10/1991.(V.4.) NM-PM együttes rendelet által módosított szöveg.
 331 A 23/1992.(VIII.26.) NM-PM együttes rendeletnek megfelelően módosított szöveg.
 332 8/1983.(VI.29.) EÜM-PM együttes rendelet 27/A.§, a 20/1993.(XI.27.) NM-PM együttes rendelet által módosított szöveg.
 333 Uo. 27/A.§ (2).
 334 Uo. 27/A.§ (3), a 23/1992.(VIII.26.) NM-PM együttes rendelet által módosított szöveg.
 335 1993. évi XVIII. törvény.
 336 8/1983.(VI.29.) EÜM-PM együttes rendelet 19.§ (1).

- 337 Uo. 19.§ (2), a 10/1991.(V.14.) NM-PM együttes rendelet által módosított szöveg.
- 338 Uo. 25.§ (2), a 10/1991.(V.14.) NM-PM együttes rendelet által módosított szöveg.
- 339 Uo. 19.§ (1).
- 340 Uo. 20.§ (1).
- 341 A szövegrészt a 23/1992.(VIII.26.) NM-PM együttes rendelet iktatta be.
- 342 8/1983.(VI.29.) EÜM-PM együttes rendelet 19.§ (1).
- 343 Uo. 22.§ (1).
- 344 A szövegrészt a 23/1992.(VIII.26.) NM-PM együttes rendelet iktatta be.
- 345 Uo. 24/A.§. A paragrafust a 10/1991.(V.14.) NM-PM együttes rendelet iktatta be.
- 346 3/1980.(III.18.) EÜM rendelet, az 1987. évi VII. törvény által módosított szöveg.
- 347 Uo., az 1987. évi VII. törvény által módosított szöveg.
- 348 1993.évi III. törvény 69.,70.,71.§.
- 349 Uo. 73.,74.§.
- 350 Uo. 77.§.
- 351 Uo. 83.§.
- 352 2/1969.(V.4.) EÜM rendelet 1.§ (1).
- 353 Uo. 1.§ (2).
- 354 Uo. 2.§ (1).
- 355 Uo. 2.§ (2).
- 356 Uo. 2.§ (3).
- 357 51/1986.(XI.26.) MT rendelet 3.§ (1).
- 358 51/1986.(XI.26.) MT rendelet 3.§ (1).
- 359 33/1990.(II.25.) MT rendelet 1.§ (1).
- 360 Uo. 9.§.
- 361 Uo. 11.§ (1).
- 362 Uo. 1.§ (2).
- 363 Uo. 2.§.
- 364 Uo. 10.§ és 11.§ (1).
- 365 Uo. 3.§.
- 366 1/1958.(III.23.) EÜM rendelet 1.§ (1).
- 367 1/1958.(III.23.) EÜM rendelet 2.§ (2).
- 368 Uo. 2.§ (3).
- 369 Uo. 11.§.
- 370 2/1969.(V.4.) EÜM rendelet 1.§ (1), a 17/1992.(VII.10.) NM rendelet által módosított szöveg.
- 371 Uo. 1.§ (2).
- 372 Uo. 2.§ (1), a 17/1992.(VII.10.) NM rendelet által módosított szöveg.
- 373 Az 51/1986.(XII.26.) MT rendelet 3.§ (1) bekezdését a 31/1993.(II.17.) KORM rendelet hatályon kívül helyezte. Az ellátás szabályozását az 1991. évi XX. törvény 129.§ (1) bekezdése a helyi önkormányzatok feladatai közé sorolta.
- 374 Az 51/1986.(XII.26.) MT rendelet 3.§ (1) bekezdését a 31/1993.(II.17.) KORM rendelet hatályon kívül helyezte. Az ellátás helyébe az átmeneti segély (5.1.6) lépett.
- 375 1993. évi III. törvény 38.§.
- 376 1993. évi III. törvény 39.§ (4).
- 377 Uo. 39.§ (3).
- 378 Uo. 41.§ (1),(2).
- 379 Uo. 41.§ (3) és 44.§ (1).
- 380 Uo. 44.§ (2).
- 381 Uo. 45.§.
- 382 Uo. 49.§ (2).
- 383 Uo. 50.§ (1).
- 384 Uo. 50.§ (2).
- 385 Uo. 53.§ (1).
- 386 Uo. 45.§ (2), a 1995. évi XLVIII. törvény által módosított szöveg.
- 387 Uo. 78.§.
- 388 Uo. 84.§.
- 389 1993. évi XCVI. törvény 10.§ (1).
- 390 Uo. 2.§ (6).
- 391 Uo. 50.§ (1).
- 392 Uo. 50.§ (3).
- 393 1991. évi XC. törvény 38/A.§ (1).
- 394 A Társadalombiztosítási Alap létrehozásáról a 1988. évi XXI. törvény rendelkezik.
- 395 1975. évi II. törvény 5.§.
- 396 1975. évi II. törvény 5.§ (3).
- 397 Uo. 39.§ (1), az 1980. évi 20. törvényerejű rendelet által módosított szöveg.
- 398 Uo. 43.§ (1).
- 399 Uo. 43.§ (1).
- 400 Uo. 44.§ (1).
- 401 89/1990.(V.1.) MT rendelet 100.§ (1).
- 402 1975. évi II. törvény 40.§ (1).
- 403 Uo. 1.§, az 1992. évi LXXXIV. törvény által módosított szöveg.
- 404 1975. évi II. törvény 103.§, az 1993. évi VIII. törvény által módosított szöveg.
- 405 Uo. 39.§ (1).
- 406 Uo. 39.§ (2).
- 407 Uo. 39.§ (3).
- 408 Uo. 43.§, az 1991. évi II. törvény által módosított szöveg.
- 409 Uo. 43.§ (1).
- 410 Uo. 44.§ (1), az 1993. évi III. törvény által módosított szöveg.
- 411 Uo. 44.§ (2).
- 412 Uo. 103/B.§ (2), az 1993. évi III. törvény által módosított szöveg.
- 413 Uo. 44/A.§, az 1994. évi CIII. törvény által módosított szöveg.
- 414 Uo. 44.§ (8).
- 415 Uo. 40.§ (1).
- 416 1993. évi XCVI. törvény 11.§ (1).

- 417 Uo. 47.§.
 418 1991. évi XC. törvény 38/A.§ (1).
 419 10/1986.(IX.24.) EÜM rendelet 1.§ (1).
 420 Uo. 1.§ (2).
 421 10/1986.(IX.24.) EÜM rendelet 3.§ (1).
 422 Uo. 4.§ (1).
 423 Uo. 5.§.
 424 Uo. 7.§ (1).
 425 Uo. 7.§ (2).
 426 Uo. 8.§ (1).
 427 Uo. 10.§.
 428 Uo. 14.§ (1) és 22.§.
 429 Uo. 20.§ (1).
 430 Uo. 21.§ (1).
 431 Uo. 21.§ (2).
 432 Uo. 25.§.
 433 Uo. 25.§.
 434 10/1986.(IX.24.) EÜM rendelet. Uo. 27.§ és 28.§ (1).
 435 1055/1983.(XII.28.) MT határozat.
 436 10/1986.(IX.24.) EÜM rendelet 29.§ (2).
 437 Uo. 31.§ (2).
 438 Uo. 11.§ (2).
 439 Uo. 33.§ (1).
 440 3/1980.(III.8.) EÜM rendelet 6.§ (1),(2).
 441 Uo. 6.§ (3).
 442 Uo. 13.§ (1).
 443 Uo. 19.§.
 444 17/1981.(XII.27.) EÜM rendelet 3.§ (1), az 1987. évi VII. törvény által módosított szöveg.
 445 Uo. 3.§ (2), az 1987. évi VII. törvény által módosított szöveg.
 446 17/1981.(XII.27.) EÜM rendelet 4.§ (2), az 1987. évi VII. törvény által módosított szöveg.
 447 Uo. 2.§ (2), a 3/1989.(I.23.) EÜM rendelet által módosított szöveg.
 448 Az 1993. évi III. törvény 62.§-a szabályozza.
- 449 Uo. 63.§.
 450 Uo. 68.§.
 451 Uo. 76.§.
 452 Uo. 87.§.
 453 Uo. 82.§.
 454 Az 1993. évi III. törvény 87.§.
 455 1975. évi II. törvény 27.§.
 456 Az 1993. évi III. törvény szabályozza.
 457 1993. évi III. törvény 48.§ (1).
 458 1975. évi II. törvény 58.§ (2).
 459 Uo. 60.§ (1),(2).
 460 Uo. 59.§.
 461 Uo. 58.§ (3).
 462 Uo. 65.§ (1),(2).
 463 Uo. 58.§ (2), az 1990. évi XCVII. törvény által módosított szöveg.
 464 Uo. 60.§ (1),(2), az 1990. évi XCVII. törvény által módosított szöveg.
 465 Uo. 59.§ (1),(2), az 1990. évi XCVII. törvény által módosított szöveg.
 466 Uo. 58.§ (3), az 1990. évi XCVII. törvény által módosított szöveg.
 467 Uo. 65.§ (1),(2),(3), az 1990. évi XCVII. törvény által módosított szöveg.
 468 1975. évi II. törvény 69.§ (1).
 469 Uo. 70.§ (1).
 470 Uo. 70.§ (2).
 471 Uo. 71.§ (1).
 472 Uo. 72.§.
 473 1975. évi II. törvény 73.§ (1).
 474 Uo. 74.§.
 475 Uo. 73.§ (3).
 476 Uo. 94.§ (1).
 477 Uo. 94.§ (2).
 478 Uo. 95.§.
 479 Uo. 96.§.
 480 1975. évi II. törvény 94.§ (1).
 481 Uo. 94.§ (2).
 482 Uo. 95.§, az 1990. évi XCVII. törvény által módosított szöveg.
 483 Uo. 75.§.
 484 Uo. 75.§, az 1993. évi VII. törvény által módosított szöveg.